

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 28.

Lördagen den 27 februari, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförsvarsdepartementet; och lämnades därvid ifråga om *punkten 15*, angående avlöning och rekrytering m. m., enligt förut skedd anteckning ordet till

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.

Herr Eriksson i Grängesberg, som yttrade: Herr talman! Jag tror, att vårt partis ordförande, herr Branting, här i eftermiddag riktigt tolkade den uppfattning, som finnes hos varje ledamot av vårt parti här i kammaren, när han instämde i det anförande, som herr Staaff höll. Det var nog den bestämda uppfattningen, som hos alla gjorde sig gällande, att herr Staaff yttrade vad som borde sägas här.

Men jag kan icke annat än uttala min synnerliga förvåning över herr statsrådets uttalande. Efter mitt förmenande, efter det intryck, talet gjorde på mig, var hans uttalande nu fullständigt stridande — icke i ord kanske, men i sak och allmän anda — mot det anförande, han höll här under remissdebatten, med den vänliga tillmötesgående ton, som då anslogs emot de framställningar, som då gjordes. Det lofvades undersökningar, och vore anmärkningarna befogade, skulle rättelse ske. Det fick man icke höra talas om nu, utan nu ställde sig herr statsrådet bakom överste Björkman, nästan gick i god för honom, och skall man draga ut den verkliga meningen ur hans anförande, har man ingen som helst anledning att förvänta några åtgärder, även om dessa skulle vara väl så befogade. Åtminstone fick jag det intrycket, och det var ytterligt överraskande.

Herr statsrådet uttalade en uppfattning, som förefaller mig vara ytterligt betänklig. Enligt hans förmenande skulle endast den militära dugligheten, ingenting annat, vara det bestämmande beträffande arméns befäl; om detta icke ordagrant var hans ord, så var detta i alla fall andan och meningen i hans anförande. Därav måste ovill-

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.
(Forts.)

korligen följa, att civilkommissionen och den blivande militieombudsmannen egentligen bara äro luft eller komma att behandlas som luft.

Tager jag fallet Björkman, så är det nog så, att han och en hel grupp av officerare, som uppträda ungefär lika som han, icke kunna dömas för någon egentlig förseelse enligt gällande krigslagar, men därav följer icke, att deras uppträdande är av den art, att det är lämpligt för vårt försvar och för landet i dess helhet. Efter herr statsrådets uttalande följer, att de civila synpunkterna på saken, dessa så att säga allmänmänskliga krav, som man har rätt att uppställa, äro av underordnad betydelse. Endast militär förtjänst får vara avgörande; uppträdandet emot truppen är en sak av underordnad art. Jag ber att för min del få säga bestämt ifrån, att icke hade man trott, att detta skulle förkunnas i riksdagen så kort efter den nya härrordningens genomförande, och sedan civilkommissionen så länge verkat i vårt land, utan nog hade man trott, att den civila andan nu gjort så pass stort intryck, att även civila synpunkter ock icke blott militära skulle få vara avgörande vid bedömandet av en officers lämplighet.

Sedan kom herr statsrådet in på förhållandena vid Dalregementet, och det var närmast i anledning därav, jag begärde ordet. Det, som i övrigt vore att säga om herr statsrådets anförande, kommer nog att framföras av en annan talare efter mig, som bättre kan reda ut den saken. I alla fall föreföll det mig, som om herr statsrådet nu bildat sig en bestämd och klar mening i saken, nämligen att överste Björkman icke låtit något komma sig till last; det finnes icke skäl till de anmärkningar, som framkommit, eller även om det kunde finnas en och annan anmärkning att göra, är hans militära duglighet så pass betydande, att man egentligen icke kan klandra överste Björkman.

Vi komma här åter in på de civila omdömena, och huru stor betydelse dessa skola tillmätas. Civilkommissionen har uttalat sig. Tre aktade män av denna kammare hava gjort sina undersökningar, och dessa hava icke varit så bristfälliga att han icke haft anledning att fästa avseende vid deras uttalande. Dessutom hava vi denna enstämmiga mening hos ortspressen därom att överstens behandling av truppen icke är lämplig.

Utöver vad jag därom anförde under remissdebatten skall jag nu be att få ytterligare citera ett par tidningsuttalanden. Jag vill först citera ett uttalande, som Falu läns tidning gjorde, sedan civilkommissionens betänkande var avgivet, men före regeringens beslut. Jag antager, att kammarens ledamöter känna till Falu läns tidnings politiska tendenser. Om jag säger, att första kammarledamoten häradshövding Gezelius är dess direktör, torde herrarne förstå resten. Tidningen skriver: »Att civilkommissionen har rätt däri, att en allmänt utbredd misstämning råder bland de värnpliktiga soldaterna med anledning av överste Björkmans regim, detta är uppenbart för alla, som ha reda på folkstämningen i Dalarne. Det förefaller också, som om kommissionen sökt göra sig noggrant underrättad härom, och

särskilt ha vi oss bekant, att kommissionens ordförande besökt icke blott Falun utan även andra orter inom länet för att inhämta så fullständiga upplysningar som möjligt. Även vi tro oss rätt väl känna stämningen inom provinsen på grund av våra dagliga förbindelser med folket ute i socknarna. Och allt vad vi hört bekräftar, att även försvarsvänligt sinnade soldater återvända hem missnöjda.» Och vidare säges i samma ledande artikel: »Genom allt som framkommit i denna sak framgår, att allt icke är väl beställt på regementet. Det är nu att hoppas, att rättelse härutinnan skall vinnas, så att gott förhållande i alla avseenden blir rådande på regementet.» Detta förefaller mig vara ett klart uttalande från — jag vill hoppas ingen bestrider det — vederhäftigt och samhällsbevarande håll.

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts.)

Det har vidare varit en insändare i Svenska Dagbladet från en man, som är synnerligen försvarsvänligt sinnad och som efter vad jag tror mig veta under vårens valkampanj kraftigt arbetade för det moderata partiet, och som vid flera tillfällen gjort försvarsvänliga uttalanden. Denne man tjänstgjorde på Dalregementet i höstas. Hans namn är Berndt Hage. Hans insändare var införd den 30 januari i år. Han har satt sitt namn under artikeln och står för densamma. Han skriver: »Överste Björkmans behandling av sina underlydande är nu något, som i denna stund står så klart för allt folket, att några ord knappt mer behöva spillas därpå. Vi äro övertygade om, att de hjältar, skribenten finner sig böra jämföra med överste Björkman, icke behandlade sitt folk på det småaktiga och skamliga sätt som praktiserats av kungl. Dalregementets chef.»

Han skriver detta emot en insändare, som förut i Svenska Dagbladet sökt bagatellisera förhållandena vid Dalregementet. Han uppmanar samma insändare att komma till Dalregementet och undersöka förhållandena, och så fortsätter han: »Törhända han skulle kunna göra sig en föreställning om dalafolkets känslor gentemot en krigsherre, som tror sig kunna hälsa en paraderande bataljon ur Dalregementet med smädliga interjektioner och som vid upprepade tillfällen tror sig ostraftat kunna behandla ett gammalt självständigt folk som mesar i stället för soldater.» Även detta tycker jag är grova anklagelser av en man, som nyligen varit inne vid regementet, varför man torde få sätta ganska betydande tilltro till vad han sagt. Mig förefaller det, som om man väl kunde konstatera, att förhållandena vid Dalregementet icke äro goda, och att skulden därtill åtminstone i första hand och kanske endast är ledningens.

Nu var det enligt herr statsrådets och chefens för lantförsvarsdepartementet mening den militära dugligheten, som skulle vara åtminstone i första hand bestämmande, när det gäller arméns befäl. Jag vet icke, hur det förhåller sig med den militära dugligheten beträffande ifrågavarande överste, men krigsministern har ju gått i god för, att hans militära duglighet är utmärkt. Han har själv sett det med egna ögon, och då får man antaga, att det är så. Men om jag skulle döma av en anvisning, som ifrågavarande regementschef lämnade regementets officerare före en fältmanöver, som för några år sedan ägde rum i Enköpingstrakten, förefaller det mig som om

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.
(Forts.)

man finge sätta ett stort frågetecken för hans militära duglighet, åtminstone ter sig anvisningen så ur civil synpunkt. Dessa anvisningar, som jag syftar på, finnas intagna i Falukuriren för den 15 februari, och sedan har icke gjorts något uttalande mot det, som där skrives. Jag har även av andra skäl all arledning att tro, att dessa anvisningar äro rätt återgivna. Enligt denna framställning skulle följande anvisningar hava lämnats regementets officerare före fältmanövern beträffande regementets uppträdande.

»Regementets uppträdande under manövern, som förestår» — heter det — »skall vara sådant, att det så att säga utgör en särskild typ, som fördelaktigt skiljer sig från alla andra regementen och tager hedersplatsen av de i manövern uppträdande med avseende på ordning och disciplin, befälets platser, gevärets bärande, omslutningen i kön, samlingsrörelser, tystnad i järavägsvagnarna och ej som vilddjur, mössorna på. Anser, att detta är viktigare än taktiska framgångar, som i regel äro beroende av omständigheter, vilkas verkan befälet eller manskapet i ledet ej kunna reglera.»

Nog förefaller det i alla fall en lekman, som om detta icke skulle vara lämpliga anvisningar före en fältmanöver. Icke hava vi väl ändå beslutat ettårig övningstid, för att en regementschef skall säga, att taktiska framgångar äro av mindre betydelse, än gevärets bärande. Mig förefaller det, att man genom dessa anvisningar får en något annan uppfattning om den militära dugligheten, än vad som här sagts från statsrådsbänken. Just vad jag här anfört förefaller mig vara karaktäristiskt för ledningen av regementet och på ett målande sätt framställer, vad som för vederbörande är det främsta, när det gäller den militära utbildningen, nämligen att det skall vara utomordentlig stramhet och noggrannhet i exercis, marsch och sådant, men att det andra icke är av så stor betydelse.

Det är klart, att detta icke utgör något fullgiltigt bevis för, huruvida vederbörande är en duglig militär eller icke, men jag har velat anföra detta, då det förefaller en civil åtminstone vara ett aktstykke, som är rätt så betänkligt.

Det har sagts om överste Björkman i ortspressen uti en insändare och av herr krigsministern i dag, att han har en utomordentlig förtjänst däri, att han tager god omvårdnad om truppen. Omdömena i detta fall äro emellertid olika. Jag skall be att få säga, att det finnes omdömen, som gå i annan riktning, nämligen att det skulle vara slarv även på Dalregementet. Men detta kan bero, jag medger det, på underordnade och icke på högsta chefen. Då uppstår den frågan: vad menas med god omvårdnad om truppen? Jag har sett uttolkningar av detta begrepp i Falu Läns Tidning för den 8 februari. Insändaren tar överste Björkman i försvar, och ett av skälen är, att överste Björkman har god omvårdnad om truppen. Han säger härom följande: »Egendomligt är för övrigt att de allra flesta, som nu rida till doms över Dalregementet och de ledande här, icke nämna ett ord om de förmåner, som i form av alldeles utmärkta matförhållanden, extra förplägnad, teater- och biografbesök m. m. komma de värnpliktiga till godo.» Där hava vi det. Nu skola vi syna

detta uttalande i sömmarne. Vad då först beträffar maten, så antager jag, att de värnpliktiga icke få mera mat, än vad de skola ha. Jag antager, att översten icke tager ur egen kassa och giver de värnpliktiga. Då återstår bara, att han gör sin plikt, kokar maten ordentligt och ser till, att den icke är skämd. Och det, tycker jag, borde vara befälets plikt, utan att de behöva få någon särskild eloge därför. Det kan för övrigt lika mycket vara intendentens förtjänst som överstens. Åtminstone är det icke säkert, att det är överstens. När det sedan gäller det andra, som det lagts så stor vikt på, nämligen teaterbesök, biografer, extra förplägnad och sådant, så vill jag erinra om, att det få de värnpliktiga själva betala och det på ett alldeles överväldigande sätt. Jag tog mig friheten att såsom statsrevisor i höstas gå igenom 1913 års räkenskaper för den enskilda lägerkassan vid Dalregementet. Där kom jag till överraskande resultat. Enligt dessa räkenskaper har denna enskilda lägerkassa haft en inkomst av icke mindre än 26,000 kronor under år 1913, och av dessa 26,000 kronor är det icke mindre än i runt tal 15,000 kronor, som kommo från marketenteriet. Marketenteriet har lämnat ungefär 15,000 kronor i avkastning. Detta är således pengar, som inkommit, därigenom att de värnpliktige inköpt sin extra förplägnad på marketenteriet i stället för i staden. Det vill med andra ord säga, att priset på de varor, de inköpt, varit så högt, att marketenteriet kunnat lämna kassan en inkomst på 15,000 kronor. En del av dessa medel hava använts på olika sätt, men summan av det hela är, att när året var slut, fanns det ett överskott uppkommet under året, som fonderats, på icke mindre än nära 13,000 kronor. Jag skulle verkligen vilja fråga, om det är lämpligt av en regementsledning att bestämma priset och ordna förhållandena i marketenteriet så, att detta lämnar 13,000 kronor i nettobehållning från det ena året till det andra. Det är väl icke meningen, att de värnpliktiga skola betala så mycket för sin förplägnad, att marketenteriet skall lämna ett sådant överskott. Och icke kan man då skryta så fasligt över, att det blir några teaterbesök, ett och annat biografbesök eller cirkusbesök. Det kan icke vara så mycket att glädja sig över, när man så grundligt fått betala därför. Det är de, som icke veta, varifrån pengarna härflyta, som framkomma med dylika påståenden. De tro väl att överste Björkman betalar eller att staten gör det. Ja, nu vill jag icke därmed säga, att de 15,000 kronorna från marketenteriet uppkommit uteslutande därför, att man har höga priser. Långt därifrån. Nej, de hava också kommit till, därför att skötseln av marketenteriet är utmärkt. Men det är underordnat befäl, som sköter den saken, och jag vill giva dem en varm eloge, för att de skött marketenteriet, som de gjort. Men när man ser, att det blir ett sådant överskott, borde det ordnas så, att prisen sänkas. Man vet ju, att de inkallade värnpliktige hava så liten ersättning och ofta äro så fattiga, att de icke hava råd att betala alltför höga pris på marketenteriet.

Genom att sätta Dalregementet i blixthelysning mot denna bakgrund, finner man, att det icke är så fasligt stort värde i berömmet

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts.)

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.
(Forts.)

att omvårdnaden om truppen är så utmärkt. Det sägs, som jag förut anförde, att maten är bra, och det är naturligtvis utmärkt. Men det skulle vara alltför galet, om också maten skulle vara dålig, ty då vore ju allt på tok.

Ja, det var om förhållandena på Dalregementet. Nu kan jag icke uraktlåta att till sist gå in på, vad herr Lindman här yttrade. Han är nu icke här, men kammaren hörde vad han sade, och det tycker jag illustrerade herr statsrådets uppfattning. Herr Lindman ansåg, att det borde vara en utredning av kompetenta personer. Det är just där, skon klämmer. Det skall vara kompetenta personer. Vet kammaren, vem som efter herr Lindmans och den nuvarande krigsministerns sätt att se saken är kompetent? Jo, det är endast militärer och högt stående militärer. Men herrarne, och likaså herr krigsministern få ursäkta mig, men jag har en känsla som lekman av, att den ena korpen icke hackar ut ögonen på den andra. Det ordspråket står sig nog även, när det gäller dessa förhållanden. Folket kräver att hederliga och präktiga lekmän även skola få säga sitt ord i saken, och vad andra kammaren bestämt måste protestera mot är, att så icke får ske.

Jag vill understryka, att jag med det anförda velat fastslå, att undersökningarna lämnat bevis för, att förhållandena vid Dalregementet icke äro bra. Herr krigsministern har tagit överste Björkman i försvar, och man har, synes det mig, ingen anledning att från det hållet vänta något ytterligare ingripande, och detta beklagar jag på det allra livligaste. Jag har också velat giva uttryck för den civila uppfattningen, som råder icke blott i Dalarne, utan i hela vårt land, som kräver, att de civilas ord verkligen också skola vara vägledande och, om icke avgörande, så dock sätta sin prägel på bedömandet av de militära förhållandena. Vi kunna icke, vi hava icke rätt att hängiva oss uteslutande åt den militära uppfattningen, så att vi utan vidare godtaga det utslag, som kommer från det hållet.

Härpå anförde:

Herr Månsson: Herr talman! Förmiddagens voteringsdemonstration — man må hava vad mening, man vill, om den för övrigt — gjorde på mig ett synnerligen djupt intryck, både med hänsyn till att den kom till stånd och med hänsyn till de siffror, som därvid framkommo. Jag tyckte att jag såg för den kalasande Belsasar, som nu vår officerskår tycks anse sig vara, fingrar skriva på väggen: Du är vägd på vågen och befunnen alltför lätt! Ni kunna vara på det klara med att efter hand som månaderna och åren gå och vi komma ur detta virrvarr, som nu råder i Europa, och när valmännen härnäst komma att skriva sitt ord, så kommer det att bli märken i väggen för lång tid efter fingrarna.

Det saknades icke från arbetarhall varningar, när man där tyckte, att vi i riksdagen alltför mycket tillmötesgingo de militära synpunkterna, och man påpekade, att det bara var en form

för reaktionen, greppet om folkets hals och handled. Jag för min del avtog det såsom en fras, men av herr krigsministerns ord i dag har jag fått en tydlig förnimmelse, att det icke bara var en fras. Sedan folket visat sitt tillmötesgående, sådant det förelåg i uppträdandet vid fjolårets riksdag, och folket pres- terat denna enorma offerglädje och offervillighet, som präglade mobiliseringen i denna olyckliga orostid, sedan dess hava vi icke i de organ, som bland sina medarbetare räknar en del medlemmar av officerskåren, funnit någon form eller någon känsla av tacksamhet. Nej, vi hava funnit klorna utsträckta ännu längre till ett ännu fastare grepp om handled och hals, och de, som framsträckt klorna, hava haft en enda trall: disciplin, disciplin, disciplin.

När högern vill genomföra någonting, så är det icke så, att den kommer med skäl och bevis och redogörelser. Högern är, som vi veta, affärspartiet. Högern vet, att det icke lönar sig att komma och säga om en viss vara t. ex. som så: denna såpa innehåller de och de ingredienserna, och den är därför fördelaktig. Nej, man smäller i med: Svenssons såpa, Svens- sons såpa, Svenssons såpa! Och följden blir, att det sjunger i varje husmoders öron: Svenssons såpa, Svenssons såpa! Ingen människa köper annat än Svenssons såpa. Så hava vi sett högern uppträda. Så var det, när det gällde tullarna. Då hette det: Sverige åt svenskarne. Varken mer eller mindre. Och i fjol och förfjol var det: Försvaret främst, försvaret främst, för- svaret främst! Varken mer eller mindre, intet resonemang vi- dare. Nu kommer en ny visa av samma fascinerande art: disciplin, disciplin, disciplin! Det torde vara skäl för oss att vänja oss vid att känna igen positivtonerna, när de komma, även om det för en gångs skull är en ny melodi inlagd. Av det anförande, vi i dag hörde från statsrådsbänken, framgår oförtydligt, att här icke felas disciplin i landet, när det gäller att göra något för det gemensamma fäderneslandet och dess försvar. Det fram- gick därav, att ett så oomtvistligt misshandlat regemente som det, som här är nämnt i dag, dock till krigsministerns fulla belåtenhet fullgjort sina skyldigheter med glädje och utan knot. Det vittnar om, att vårt folk tål mycket, mycket, mycket, innan det på allvar jämrar sig. Om jag icke missminner mig, var Engelbrekt nere hos kungen i Köpenhamn två gånger, innan han för tredje gången fann rådligt att komma igen under andra omständigheter. Det är nog så, att de, som förfäktat de rent militära synpunkterna, ha aldrig någonsin i vår historia varit vårt lands och vårt folks hjälpare, de ha någon gång varit an- vändbara redskap, någon gång till och med nyttiga, men de ha ofta och oftast varit landets stjälpare, orosandar, intrigmakare, fördärvare, och den av oss, som har läst t. ex. riksrådsprotokollen och följt med vår historia en smula, han vet, vilken roll de her- rarna spelat i vårt land. Och de ha icke vant sig av med faso- nerna. Där komma nya generationer, men sätten och fasonerna

*Ang. visso för-
hållanden vid
Dalregementet.
(Forts.)*

*Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.*

(Forts.)

äro fortfarande desamma. Var gång, som man gått dessa herrar tillmötes, var gång folket trott, att det verkligen gällt för det att kraftigt rusta sig, varje sådan gång har reaktion varit å färde. Om något tidevarv kan jämföras med det vi nu leva i, så lär det väl närmast vara 1600-talets mitt, och jag får säga, att ansiktena äro andra och snitten på kläderna äro andra, men 1600-talets anda är över oss, och 1600-talets olyckor skola komma över oss och uppsluka oss, om vi inte sätta oss till värn mot reaktionen, som reser sig mot oss i ny form.

Då man talar om disciplin — och vi komma väl i fortsättningen åtminstone en gång att få resonera om den saken — är det bland annat en sak, som man bör lägga märke till, nämligen det sätt, varpå man på en del regementen anser sig kunna behandla en så arbetsam, så misshandlad, så plikttrogen och tålig kår som vår underofficerskår. När man talar med en del underofficerare och kommer underfund med, hur på de olika regementena den s. k. inre tjänsten är högst olika ordnad, så kan man icke undgå att märka, att på de regementen, där vederbörande högre befäl stå högst i gunst och nåd, där tvingar man underofficerarne till ett sådant hundliv, att meningen är alltför oförtydlig: att göra deras ställning så ohållbar, att ingen vill träda i deras fotspår, utan att de, som möjligen reflektera på det, skola föredra att gå ut i det civila livet som arbetare, på det att man skall kunna peka på omöjligheten att få underofficerskåren nöjaktigt rekryterad och att man skall kunna fylla även de luckorna med överklassens ynglingar — naturligtvis med andra titlar och med helt andra löner. Och samma förhållande, som råder beträffande den på många regementen så nedtrampade underofficerskåren, se vi ju även av talrika exempel råda vad angår menige man.

Det är egendomligt, att ehuru, som jag sade, det är på de regementen, där ledarne på vederbörande central ort stå i hög gunst, som man märker sådana reaktionära, folkhätska tendenser, kan man, om man kommer dessa personer och regementschefer närmare, i stort sett icke ge dem annat än det vitsordet, att de formellt fullt uppfylla sin plikt och att de ganska ofta få vitsord om sig att vara omtänksamma såväl om regementet i dess helhet som om manskapet. De äro vad man kallar hyggliga personer, till vilka man i det allra längsta tager all möjlig hänsyn, innan missnöjet bryter ut. Det är inte personerna sålunda det beror på, det är ett system, som man söker inarbета, och i det systemet är det, som felet ligger, och detta system är ingenting annat än en ny form av den evigt gamla kampen mellan underklass och överklass eller som den geniala florentinaren formulerade det redan på 1400-talets slut: i varje stat finnes det tvenne partier, som uppkomma därav, att folket ej vill befallas och förtryckas av de stora, under det att dessa stora endast önska befalla och förtrycka folket. Han säger vidare, att man kan ej tillfredsställa dessa stora — och det ha vi nog här

i riksdagen erfarenhet av — utan att skada andra, men väl kan man tillfredsställa folket, ty folkets önskningsar äro hederligare än de storas. De senare vilja förtrycka, de förra blott icke förtryckas o. s. v. Dessa grupper, som vilja förtrycka, trampa ner, befalla och bli åtlydda av allesammans utan reson, de ha alltid i den högre ämbetsmannakåren sina naturliga exekutorer gent emot underklassen och de små. Ämbetsmannakåren har också i stort sett i alla tider — därom vittna vår historias detaljer alltför väl och hemskt — ansett sig vara en naturlig exekutor åt överklassen gent emot underklassen, och när valet stått mellan samhället och den samhällsfientliga privilegierade överklassen, då ha i regel samhällets tjänare valt att först tjäna den privilegierade klicken och först i andra hand samhället. Och när detta framför allt har varit fallet med officerskåren, när de privilegierade speciellt i den sett sitt handgångna verktyg framför andra kårer, och när uppfattningen om, att så är förhållandet, i denna kår måhända vunnit starkare rotfäste än i andra kårer, har så småningom därvid en misstämning vuxit upp mellan folkmassorna och officerskåren, och framför allt är det fallet i de länder, där som i vårt, officerskåren är rekryterad ur genuina överklasskretsar. Där ha vi sålunda att söka en del av roten till det onda.

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts.)

Krigsministerns svar här i dag, jämställt med hans anförande i remissdebatten, ledde hos mig tanken på den klagovisa, som vi ofta haft anledning att sjunga, att vilken regering, som än sitter — jag nämnde om denna sak här om dagen i en debatt, där jag talte om folk, som har vissa intressen och ledda av dessa kretsar omkring regeringen och hänga sig fast vid den — märker man titt och ofta, att det utom regering och riksdag gives i samhället mäktiga krafter, som öva ett betydande inflytande, mången gång ett starkare än det regering och riksdag utöva. De krafterna, det är att märka, äro aldrig samhällsbevarande, aldrig samhällsupbyggande och ordnande, utan alltid plundrare, alltid rovdjur, i djungeln lurande på ett får här och en ko där, alltid anarkiserande, samhällsupplösande och samhällsförvirrade krafter, som arbeta i pressen, i än de ena och än de andra kretsarna. Dessa intressen kan man också se skymta fram här. För dem är frågan att göra sig gällande inte bara på det rent ekonomiska området, utan även, om det är möjligt, på det andliga området, att få, som jag sade, handen om folkets nacke för att trampa ned folket till ingenting. Detta är i sin tur ett medel till ekonomisk framgång, ty därigenom kan man sedan utan alltför mycket missnöje eller alltför mycket verkligt motstånd att räkna med tillgodose nya ekonomiska krav, som man har i bakfickan. Men det är så, som jag nyss nämnde, att den geniale florentinaren sagt för flera hundra år sedan, att dessa kretsar och intressen äro fullkomligt omätliga.

På tal om, hur anarkiserande och upplösande dessa krafter verka, så måste jag säga ett ord om det eviga politiserande, som

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.

(Forts.)

pågår i vissa ämbetskretsar och framför allt i officerskretsarna. Det har på mig gjort ett mycket pinsamt intryck att höra meddelanden från de värnpliktiga om den upplösande, förvirrande agitation, som stundom bedrives på en del lägerplatser och även på andra håll, och om jag ser på de skrivelser, som spridas från det hållet, om jag ser på de profeter de utvalt åt sig och granskar de samhällsläror de förkunna, så måste jag säga, att framtidsperspektivet rent av är hemskt, och jag må säga som en känd författare sagt i dagarna, att få de hållas, då blir Europa inte något samhälle, där gentlemän kunna uppehålla sig längre, utan då får man söka dem på annat håll. Av de böcker, som ha spritts, märkes särskilt en, som nog är känd av er allesammans. Ur denna kan man göra sådana citat som: »Kriget är alltings fader. Det är alltings förkovran och fader till all verklig kultur, genom att det ger den ena seger och den andra nederlag, i att åstadkomma det urval, som därigenom uppstår, ligger krigets skaparegärning.» Här är ett annat citat: »Den, som blott vill vara och inte bliva något, den är en mindervärdig person och mindervärdig stat.» »Lag och rätt», lyder ett annat citat, »nedärvas såsom en evig sjukdom.» Naturligtvis antar inte författaren eller översättaren-predikanten, att självsväld och godtycke är en evigt uppdykande sjukdom. »Freden», säges det på ett annat håll, »är den största olycka, som kunde drabba allt mänskligt framåtskridande.» »Alla de strävanden, som avse krigets avskaffande, äro icke blott dåraktiga utan rent av osedliga och brännmärkas såsom ovärdiga. Fredens bevarande kan aldrig få utgöra politikens mål», o. s. v., o. s. v. Klart är, att en sådan predikan — framför allt när den förekommer i de skrifter, som läsas synnerligen mycket inom kretsar, som äro så inflytelserika — icke kan utöva något vidare lugnande inflytande vare sig på den inre eller yttre politiken.

På tal om civilkommissionen och det yttrande, som här i dag fälldes från statsrådsbanken, att denna icke vore kompetent att avgöra det föreliggande fallet, skall jag bara be att få peka på, att här gäller icke att avgöra, huruvida vederbörande regementschef skött sitt regemente så, att han är försvarbar ur rent militärteknisk synpunkt, utan här gäller det blott den frågan, huruvida ett folk, som offervilligt och glatt kommer för att fullgöra den värnplikt, som dess representanter i riksdagen å deras vägnar eller som de själva genom sina representanter i riksdagen åtagit sig, under detta arbete ideligen skall mötas av glåpord och ärekränkande tillvitelser. Jag tror, att de ärade herrar, som utgöra kommissionens majoritet, i detta fall äro fullt kompetenta att avgöra, huruvida dessa yttranden och denna behandling står i överensstämmelse med vad folket anser sig kräva, när det åtager sig värnplikten och alla skatterna. Ty det är att märka, att det är icke i ett erövrat fiendeland, som man huserar och härjar om, som man vill. Att märka är, att folket självt åtagit sig bördorna, såväl de personliga prestationerna som de finansiella

utgifter, som därmed äro förbundna. Den saken har icke att göra med frågan om regementets fältduglighet eller icke. *Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.* *(Forts.)* Behandlingssättet har icke heller att göra med den frågan. Vi veta, att det finns land i världen, Bulgarien och Serbien, där det icke sällan förekommer, att ett så gott förhållande råder mellan officerare och menige man, att man ser en kapten eller major tända cigaretten åt en menig och hjälpa honom på med kappan — själv har jag under mina resor på Balkanhalvön varit i tillfälle att se sådana exempel såväl i Turkiet som i Bulgarien, ehuru jag icke varit i tillfälle att iakttaga detta i Serbien. Ingen vill väl säga, att den tappra serbiska armén och lika tappra bulgariska armén är mindre fältduglig och mindre uthållig, därför att menige man behandlas såsom människor under övnings-tiden och i fredstid. Likaså tror jag — jag känner icke tillräckligt till de franska och engelska arméerna för att komma med ett bestämt påstående — att ett sådant uppträdande från regementschefs och officerares sida, som vi här varit vittne till, skulle vara otänkbart i dessa länder. Denna fråga om vederbörandes uppträdande har icke alls något att göra med ett regementes fältduglighet, men det har att göra med frågan om kapitalismens herravälde, om strävandena till folkmaktens kuvande. Det har att göra med alla de strävanden överhuvud taget, — såsom nyss nämnts — som avse att skapa största möjliga ynkedom, materiell och andlig för de små, på det att de få samhällsfienderna, oordningsmakarna och utsugarna utan motstånd från det kuvade folkets sida skola ytterligare få plundra och kuva. Med *den* saken har det att göra.

Jag nämnde när jag började — och det slutar jag med — att, när jag tog initiativet och var den förste, som höjde fanan för att den organiserade arbetareklassen skulle lägga sig till med ett positivt försvarsprogram och deltaga såväl i den grenen av förvaltningen som i andra grenar genom att bestämma, huru det skulle vara och se ut — varnades jag därför av folk, som sade: »Det är bara reaktionens hand, som griper efter folkets nacke, och du är bara deras hjälpare, ehuru du icke vet om det.» Jag säger, att när jag nu sett det svar, som kommit från regeringen på civilkommissionens skrivelse och ännu mera när jag hörde herr krigsministern här under förmiddagens plenum, började jag förstå, att när man har att göra med militärväsendet, får man icke bara tro, att det är någonting, som man kan känna med hjärtat, att det är någonting, som bara är en form för en garanti med syfte att bevara vårt folks frihet inåt och utåt, utan att det även för med sig någonting, som man känner med näsan, om det får hållas — och jag har i dag börjat känna det med näsan. Det finns däruti pestfrön, som, om de få hållas och växa ut, syfta till ingenting mindre än att kufva, förpesta, förnedra och förstöra vårt folk. Men de skola icke få gro, dessa frön. Dessa samhällsupplösande krafter skola icke få hållas. Svenska folket har i sin hand makten att bestämma, huru mycket

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.
(Forts.)

det vill betala, och det har därigenom makten att bestämma, huru det, som betalar det, skall se ut. När vi en gång komma ur denna oordning och detta virrvarr, kunna vi vara säkra på att kraftiga ansträngningar komma att göras ifrån verkligt samhällsbevarande och verkligt samhällsuppbyggande håll, ifrån folkets breda lager, som icke ha några särintressen i fråga om att kuva och plundra, — ifrån dessa komma kraftiga tag att göras för att trygga deras rätt att vara ett fritt folk och icke ett ärekränkt folk, ett starkt folk och icke ett slavfolk.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag hade icke ämnat deltaga i denna debatt, men det yttrande, som här avgivits från statsrådsbänken, har nödgat mig att avge en deklaration från min och mina kamraters sida, som med mig deltagit i det beslut, som finnes i kommissionens protokoll antecknat.

Det framgår av herr statsrådets yttrande, att han fått impulsen till sin tolkning väsentligen ifrån den reservation, som avgivits till kommissionens protokoll. Jag lämnar därhän, huruvida det icke varit bättre att allenast läsa vad som står i kommissionens protokoll och låta detta tala för sig själv än att gå till väga på det sättet att läsa vad reservanterna sagt och sedan därav draga den slutsatsen, att, när reservanterna yttrat sig på det sättet, måste följaktligen det och det vara innebörden i det uttalande, som innehålles i protokollet. Det är för mig icke angenämt att tala om förhållandet inom kommissionen, men i anledning härav vill jag förklara, att då reservanterna avgävo denna sin reservation, sade jag till dessa mina två kamrater: ni ha reserverat er mot något, som icke finns i kommissionens protokoll; och i detta mitt uttalande instämde mina två kamrater, som jämte mig dikerat kommissionens beslut.

Jag behöver nu icke beträffande denna sak avgiva ett vittnesmål, som tilläventyrs kan i någon mån vara influerat av de stämningar, man kan befara i detta ögonblick finnas här. Samma timme, som kommissionens protokoll justerades, fick jag besök av en tidningsman på kommissionens lokal, som frågade mig speciellt rörande de förhållanden, som finnas berörda i reservanternas yttrande. Jag låter icke intervjuva mig i allmänhet — jag har en ytterlig ovilja däremot — men vid det tillfället ansåg jag mig böra göra det; och det svar, jag då lämnade, finnes återgivet i Aftonbladet på aftonen samma dag, som kommissionens protokoll på eftermiddagen justerats. Där heter det, att jag lämnade det svaret på den fråga, som framställdes till mig, att kommissionens majoritet varit medveten om, att Kungl. Maj:t har medel till sitt förfogande för att ordna förhållandena vid Dalregementet på ett för allas vidkommande tillfredsställande sätt och att det redan på grund av uttryckssättet i detta beslut vore uteslutet, att någon tanke fanns på att avsätta en förtroendeämbetsman. Men, mina herrar, man kan ju även låta reservanterna, motparten avgiva sitt vittnesmål. Förhållandet var det, att samma tidning hade också frågat en av reservanterna, nämligen herr Kronlund, om hans uppfattning, och med utgångspunkt från den me-

ning, som jag hade uttalat, svarade herr Kronlund på följande sätt: *Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.* kommissionens ordförande har ju under gårdagen förklarat, att detta icke innebär något krav på Björkmans avsättning. Ja, sade herr Kronlund, tacka för det, en sådan fordran skulle väl varit det orimligaste av allt. Så säger den man, som är en av reservanterna angående detta spörsmål, och det kan ju vara nog att hänvisa till detta yttrande från reservanten.

Härmed kunde jag ju gärna sluta, men jag vill dock i korthet stanna vid ett par omständigheter. Herr krigsministern har givit Dalregementet ett synnerligen vackert erkännande för dess militära duglighet. Därom gör jag icke någon som helst uttalande varken i min egenskap av svensk medborgare eller på grund av det uppdrag, som Kungl. Maj:t har lämnat mig. Men jag ber att få bringa till herr krigsministerns kännedom en enda yttring ifrån chefens för Dalregementets sida, förutom vad civilkommissionens protokoll innehåller. Jag bedömer icke den militära innebörden därav, men vad jag vet är, att åtgärden icke är behaglig för de värnpliktiga vid Dalregementet. Jag vill också säga, att tillvägagångssättet i allmänhet icke användes vid arméns övriga truppförband. De värnpliktiga sätta ett icke ringa värde på att, när de rycka in till vapenövningarna, sammanföras i kompanier allt efter sina olika hemorter. När de på detta sätt komma tillsammans, uppstår på kompaniet ett föreningsband dem emellan, därigenom att de äro från samma hembygd. Jag vet, att man annorstädes från rent militär synpunkt sätter ett ganska stort värde på ett sådant förfarande. Systemet har *förut* även tillämpats vid Dalregementet, men det har *nu* brutits därmed. I stället för att göra kompaniindelningen med hänsyn till de värnpliktigas *hemorter* göres den nu med hänsyn till de värnpliktigas *längd*; de, som ha ungefär lika kroppslängd, sammanföras till samma kompani. Jag ber att till herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet få framställa den frågan, huruvida herr statsrådet anser, att en sådan indelning av de värnpliktiga i kompanier, vilken för dem medför ett obehag, kan ha något större värde ur militär synpunkt?

Den förste ärade talaren har redan omnämnt, hurusom tjänstgöringsreglementet vid armén föreskriver, att befälet skall vara ett föredöme för truppen. Jag anser mig böra säga, att det på många ställen är på det sättet, och jag vill vidare i detta sammanhang uttala, att man gör den svenska arméns officerskår mycken orätt, om man dömer alla dess medlemmar efter ett och annat ledsamt undantag, som kan finnas. Jag skall i vad jag ytterligare här vill säga, ansluta mig till något, som står i kommissionens protokoll. Jag vill då inledningsvis lämna det meddelandet, att i dagrum, i korridorer och även i logement i Dalregementets kaserner finnas på flera håll uppsatta tänkvärda sentenser och maningsord. Men om sådana maningsord förnekas av befälet i deras liv, vad blir då resultatet av dessa maningsord? Det är icke uteslutande tillämpligt på prästerskapet, att man skall leva, som man lär, utan det gäller, tror jag, för allt vad fostrare heter. Bland de maningsord, som förekomma i logement, korridorer och dagrum där uppe vid Dalregementet, skall jag anföra

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.
(Forts.)

ett enda, som lyder: »Svär icke!». Huru olika meningarna än kunna vara beträffande både ett och annat, så synes det mig, att vi borde kunna vara eniga därom, att svärjandet är ett uttryck av råhet, en råhet, som i mina ögon, i mitt sinne och i mitt tänkande blir vederstyggligare, ju högre social ställning den person intar, som gör sig skyldig till något sådant. Men, mina herrar, att då framför trupp bruka svordomar blir ett föredöme, som går i alldeles bakvänd riktning. Nu förmåler protokollet, att chefen för Dalregementet icke vill bestrida, att han brukat svordomar inför trupp. Protokollet förmåler vidare i fortsättningen, att en kompanichef medgivit, att han likaledes brukat svordomar inför trupp. Denna senare sak är nu föremål för krigshovrättens prövning, och den känna ju herrarna mycket väl till. Jag har visserligen sett, att denne kompanichef anför, att svordomarna eller yttrandena icke varit riktade mot någon *viss*, utan till *alla*; jag lämnar därhän, huruvida det kan vara något försvar eller ej. Men föredömet går vidare. Kommissionens protokoll förmåler hurusom de värnpliktiga, som äro inkallade för att utbildas till reservunderbefäl, under denna sin utbildning också få tjänstgöra såsom befäl, och det förmåler huruledes vid en sådan övning man varit i tillfälle att iakttaga, att den, som tjänstgjorde såsom underbefäl, så väl hade iakttagit föredömet uppifrån, att han begagnat sig av alldeles samma verba formalia i svordom, som hans kompanichef använt. Översten ansåg visserligen såsom troligt, att det var mera på skämt som detta skett, men han medgav — och detta hans medgivande synes mig vara alldeles rätt och riktigt — att, även om så vore fallet, vore det svårigheter att på ett verksamt sätt kunna ingripa däremot, då det fanns ett sådant föredöme. I anledning härav och då av herr statsrådets yttrande nästan synes framgå, som om herr statsrådet icke funnit något som helst vara att klandra vid Dalregementet, så vill jag direkt fråga, vilken ståndpunkt herr statsrådet intager till det flerstädes och vid Dalregementet erkänt förekommande svärjandet inför trupp? Gillas eller ogillas detta? Jag skulle vördsamt anhålla att få ett bestämt svar på den frågan. Vilken ståndpunkt herr statsrådet än må intaga till det spörsmålet, är det alldeles klart, att svenska folkets flertal finner förhållandet vara högeligen olämpligt. Tusenden av unga värnpliktige känna sig pinsamt berörda härav, och den olust, som härigenom skapas, går sedan ut över försvarsväsendets självt, den går ut över plikttrogna och all aktning och allt erkännande värda officerare, som oförskyldt få lida, ett lidande, som de icke gjort sig förtjänta av.

Chefen för lantförsvarsdepartementet herr statsrådet **Mö r c k e**: Herr talman, mina herrar! Jag ber att till en början få ge uttryck åt min glädje över, att den siste ärade talaren, civilkommissionens ordförande, här uttalat, att meningen med civilkommissionens nu ifrågavarande framställning ingalunda varit att avlägsna den regementschef, det här gäller, från hans plats, utan vidtagandet av andra åtgärder.

Samme ärade talare ställde för övrigt ett par direkta frågor

till mig, som jag nu skall be att få besvara. Den ena frågan var, om jag hade mig bekant, att vid Dalregementet manskapet icke ordnades i kompanier allt efter socknar, så att de, som kände varandra kommo tillsammans, utan att det ordnades så, att de längre kommo på ett kompani och de mindre på ett annat o. s. v. Jag vill härtill svara, att det var mig icke bekant, att så skedde vid detta regemente, men däremot var det mig bekant, att så tillgick vid andra regementen. Jag kan tillägga, att jag icke tycker om detta sätt att indela truppen och att jag icke har använt det vid det regemente, vars chef jag är. Men jag vill framhålla för herrarna, att denna indelning icke är så löjlig, som den i första ögonblicket måhända kan förefalla, ty det finnes ett skäl därför. Det är nämligen ur utrustningssynpunkt fördelaktigt att förfara så, ty då kan man lägga rockar och byxor, som äro lika stora, på ett ställe för sig och sedan de andra storlekarna för sig undan för undan, varigenom truppen vid mobilisering hastigare kan utrustas. Detta är ett skäl för en sådan indelning, men jag har, som sagt, själv icke använt detta system.

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts.)

Den andra frågan, som här framställdes direkt till mig, var, om jag gillar eller ogillar svärjandet vid regementena. Jag behöver väl icke säga, att jag på det allra högsta ogillar, att svordomar användas och att jag skall följa denna sak vid Dalregementet, och om det visar sig, att svordomar där förekomma, skall jag försöka att gripa in däremot. Jag vill dock framhålla, att dessa två fall, som här åberopats, kunna vara sporadiska fall, och det är väl ändå icke därför sagt, att där dagligen brukas sådana ord, som undfallit regementschefen och en kapten vid ett par tillfällen. Jag har, som sagt, till regementschefen personligen framhållit det olämpliga i, att officerarna bruka svordomar, en sak, varom han hade alldeles samma åsikt som jag, i det han nämligen på det allra högsta ogillade sådant.

Jag anser mig med detta ha givit svar på de till mig framställda frågorna.

Herr Liljedahl: Herr talman! Det är en mycket allvarlig fråga, som vi här behandla, men det synes mig som om här egentligen blott den ena parten berörde själva saken, medan den andra parten talar om något helt annat. Herr statsrådet har nu kompletterat den karaktäristik av civilkommissionen, som han givit i konseljen, med ett tjänstgöringsbetyg åt Dalregementet och dess chef. Han har intygat, att detta regemente är fälmässigt utbildat och att således dess ledning ingivit herr statsrådet liksom förut arméfördelningschefen det största förtroende. Men det är ju icke härom, som själva saken rör sig. Civilkommissionen har ju icke annat än antydningssvis talat om tjänstgöringen vid regementet, och den har då betonat *det intryck*, som denna tjänstgöring gjort hos de värnpliktige, alltså med hänsyn till försvarsviljan i Dalarna. Civilkommissionen har, synes det mig, hållit sig till det djupare förhållandet mellan trupp och befäl, vilket en befälhavare såsom sådan, ej kan pejla. Varken arméfördelningschefen eller chefen för lantförsvarsdepartementet eller vilken annan

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.
(Forts.)

befälhavare som helst kan av en trupps yttre uppträdande i skog och mark blicka in i den andliga bakgrund, vilken står bakom det hela. Det är icke genom inspektioner, som man får reda på, om en trupp verkligen villigt och med hela sin själ ger sig hän åt tjänstgöringen, utan det är andra och djupare liggande synpunkter, som därvidlag måste beaktas. Jag tror mig kunna våga konstatera såsom ett faktum, utan något undantag från regeln, att där befälhavarna behandla de värnpliktige strängt, men rättvist, och där de värnpliktige känna, att en befälhavare har den rätta blicken på deras människovärde, på samma gång som han är duglig i sitt yrke, där kommer alltid att uppstå ett gott förhållande mellan trupp och befäl. När nu det faktum, som ingen försökt bestrida, föreligger, att en hel provins med alla sina sju tidningar inom alla partier, vilka avspeglar hela den stora folkmeningen i provinsen, är enig härvidlag, när en enda ton ljuder ur alla dessa tidningar, och när civilkommissionen reser dit för att på ort och ställe söka taga reda på denna folkmening och konstaterar, att det verkligen så förhåller sig, då har man ställt hela problemet på ett helt annat plan, än där arméfördelningschefen såsom sådan kan ha kompetens att yttra sig. Han har kompetens att yttra sig angående regementets militära duglighet, men han saknar all kompetens att yttra sig om det intryck på de värnpliktige i fråga om tjänsten, som civilkommissionen yttrat sig om.

Det föreligger vidare såsom ett faktum — och jag är härvidlag förekommen av herr Nilson — att det användes svordomar i tjänstgöringen. Jag väckte vid föregående riksdag en motion, som avsåg att komplettera en paragraf i våra nya krigslagar, den paragrafen nämligen, som säger, att svordomar äro förbjudna vid gudstjänst. då trupp är uppställd vid gudstjänst liksom inför krigsrätt. Jag ville ha formuleringen så, att svordomar skulle vara förbjudna vid all tjänstutövning. Lagutskottet avstyrkte motionen under hänvisning till annan paragraf i krigslagarna, jag erinrar mig nu icke vilken, enär man med tillämpandet av denna kunde redan nu komma åt dem, som använde svordomar i tjänstgöringen. Jag hade en annan mening än lagutskottet, och jag tror, att den händelse, som nu inträffat vid Dalregementet, bekräftat, att jag i detta fall haft rätt.

Jag har här Gustav II Adolfs krigsartiklar, som äro skrivna år 1621, och jag skall be att få läsa upp den tredje artikeln, vilken handlar om svordomar. Redan på 1600-talet, då Gustaf II Adolf förde sin lilla svenska armé till den stora seger, som räddade mänsklighetens största värde, kristendomen, åt oss, bestämde han för sitt befäl och alla sina soldater följande: »Allt Guds namns missbrukande med svärjande och bannande vare förbjudet. Finnes någon och övertygad sådant att göra i hastighet eller i någon iver i sitt kall, då giv där för i fatigbössan eller pundas». d. v. s. han skulle agas inför regementet, då korum är hållet. Sedan tillägger Gustav II Adolf: »Gör det någon av lättfärdig vana eller i dryckesmål, då böte han en halv månads sold till hospitalet, och i nästa korum mitt i ringen göre Gudi avbön på knä.» Ja, mina herrar, vi stå icke på 1600-talets ståndpunkt, men jag undrar dock, om det icke vore skäl att åter-

upptaga grundtanken i dessa Gustav II Adolfs bestämmelser angående svordomar.

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts.)

Herr statsrådet erkände till min — och jag förmodar till allas vår glädje — att han ogillar svordomar. Men det förvånar mig då, att han icke uttalade ett sådant ogillande i den konselj, där han fällde sin dom över civilkommissionen. Där kunde mycket väl ha uttalats, att, med allt erkännande åt Dalregementet för dess fältmässighet och dess chefs duglighet såsom ren militär, skäl dock förefanns för de anmärkningar, som civilkommissionen hade gjort, och såsom ett fullt gripbart exempel kunde just då ha framhållits svärjandet.

Man bör ju behandla alla militärer lika och man bör ju icke, såsom herr statsrådet har gjort, begagna en särskild behandlingsmetod i vissa fall, såsom då t. ex. när undertecknad tog sig före att i ett företag citera ett yttrande ur en världshistoria angående en krigshistorisk tilldragelse; då anställdes ett rättsligt förfarande med anledning därav, och en lång tjänsteskrivelse publicerades i pressen, liksom den även tillställdes mig, där det hette, att jag uppträtt på ett sätt, som betänkligt närmade sig den gräns, där man brister i anständigt uppförande. Jag hade endast sagt, att vid den och den striden, som förekom till sjöss, hade troligen, att döma av de källor, som föreligga, befälet icke varit fullt nyktert, men jag yttrade mig blott om rent krigshistoriska tilldragelser. Vad jag då sade, tolkades såsom en förolämpning mot ett visst lands officerskår. Man skulle då lika gärna kunna säga om alla våra elementarlärare och skollärare, att de brista i anständigt uppförande, då de om slaget vid Narva säga, att svenskarne segrade därför, att de skötte sig bättre än ryssarna. Det är ju att förolämpa den ryska officerskåren. Jag menar alltså, att allt befäl bör behandlas lika, och en regementschef bör icke vara fristagen ifrån denna kritik, som verkligen har ett underlag av fakta att stödja sig på. Det stärker disciplinen när de underlydande se, att deras befälhavare blir behandlad efter samma moraliska principer som de själva. Jag vet detta mycket väl från min egen tjänstgöringstid som löjtnant. Jag begick då, liksom de flesta göra, många fel i min tjänstgöring. Så minns jag en gång, när jag en morgon kom för sent två minuter till uppställningen och hurusom min kompanichef, som var en mycket präktig man, gav mig en uppsträckning inför hela kompaniet för att jag kommit för sent. Jag satte mycket stort värde, liksom jag gör än i dag, på, att denne min kompanichef handlade på det sättet, ty därigenom visade han truppen, att han behandlade sina officerare efter samma principer som manskapet. Det stärker icke disciplinen, när de värnpliktige se och höra, att deras regementschef, utan det anmärkes, fastän han i övrigt kan vara en mycket duktig man, begår vissa fel, beträffande vilka de värnpliktige veta, att det är förbjudet, såsom t. ex. svärjandet. När de sedan få veta, att det kommer upp en kommission till regementet för att undersöka denna sak och konstatera faktum, varpå följer en anmälan till krigsministern, men han lämnar saken åsido utan anmärkning, så är detta att riva ned den disciplin, som måste vara den levande kraften i en armé. Vad jag saknar i herr statsrådets behandling av denna sak,

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.
(Forts.)

det är den sanna militära anda, utan vilken vi icke kunna tillkämpa oss seger, om vi komma ut i fält, och det kan ske förr, än vi tro.

När kriget mellan Tyskland och Ryssland, som nu pågår, utbröt, fick jag samma dag krigsförklaringen ingick ett brev från en tysk kapten, med en bok, prydd med de tyska färgerna, som denna kapten — en varm idealist och en varm patriot — har författat. Nu har han stupat för sitt fosterland, men han har lämnat detta monument efter sig. Till hans minnes hedrande och såsom en slutbelysning av hela den sak, som det här innerst gäller, ber jag att få läsa upp vad han säger mot slutet av sin broschyr och som bör vara ett mål att nå även för oss svenskar. Han säger där följande i svensk översättning: »Man påträffar redan en ny officerstyp i den tyska härens alla delar. Den består av män, som känna att de äro kallade till folkuppfostrare. De vilja ej längre veta av, att deras ställning skall lägga hinder i vägen, när det gäller deras soldaters väl. Den nye officeren vet, huru oändligt mycket det är, som försummas och som nu måste gottgöras.»

Herr Hallendorff: Herr talman, mina herrar! Jag erkänner att det är med åtskillig tvekan, som jag beslutat mig för att säga några ord i denna debatt. Det betraktas ju såsom en alldeles speciell ungdomssvagheter, om man här erinrar om, att det finnes en del grundlagsbestämmelser, som vilja draga upp gränser för vad som må förekomma i riksdagsförhandlingarna, och alldeles särskilt att det finnes en § 90 i regeringsformen, som därvidlag ger bestämda anvisningar. Jag förmodar, att just därför att det betraktas som så utomordentligt ungdomligt att komma ihåg detta, som riksdagsmännen i allmänhet helst glömma, att ifrågavarande paragraf existerar. Men nu har jag för min del ännu icke tillräckligt länge varit med i riksdagslivet, och därför vållar kanske min ungdom, att jag erinrar mig ifrågavarande paragraf. Jag kan således icke neka, att det förefaller mig, som om åtskilligt av vad här under debatten förekommit, för att icke säga hela debatten, icke just stå i överensstämmelse med ifrågavarande föreskrift. Därmed har jag naturligtvis icke velat rikta någon som helst anmärkning mot kammarens ärade talman, för att något sådant har fått passera, utan allenast nödgats vittna om min personliga uppfattning på den punkten. När nu i alla fall debatten har gått på och när man på förmiddagen kunnat hänga upp hela den stora frågan om försvaret på den lilla frågan om höjning av anslaget till amanuenser och skrivbiträden i försvarsdepartementet, så kan man ju hänga upp ungefär vad som helst på den punkt, som nu föredragits. Och så tillåter jag mig att göra åtminstone ett par anmärkningar, som fallit mig i sinnet under denna debatt.

Jag vill först och främst gripa fast vid det, att från ingen av dem, som här uppträtt, har förekommit något annat än de livligaste uttryck av omsorg om att våra försvarsanstalter måtte utvecklas att bli så effektiva och förträffliga som omständigheterna kunna medgiva. Jag tror att dessa utsagor från alla håll äro värda att ihåg-

kommas såsom resultat av det, som för resten diskuterats. I övrigt har disskussionen rört sig på alla möjliga områden, och det kunde vara mycket frestande att gå in på både ett och annat. Särskilt kan jag icke neka till att de historiska utläggningar, som eu ärad talare på Gävleborgsbänken, hade, skulle vara rätt roliga att diskutera, men jag finner icke, att det är lämpligt att göra det nu; det må hellre ske privat.

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts.)

Vad beträffar det ärende, som nu speciellt är under debatt, nämligen frågan om civilkommissionens ingripande i det s. k. Dalregementsfallet, så tror jag, att vi alla ha den känslan, att det under alla omständigheter är ett delikat område, på vilket civilkommissionen här rört sig. Jag kan för min del icke undgå att sätta ett mycket stort frågetecken, om civilkommissionen verkligen har här noga iakttagit andemeningen i den instruktion, som för samma kommission föreligger. Det förefaller mig särskilt av herr Staafts anförande i början av debatten, som om åtgärden egentligen hängts upp på den bestämmelsen i instruktionen, att kommissionen skall ägna sin uppmärksamhet speciellt åt de värnpliktigas behandling och omvårdnad. Ja, det är ju ett svävande uttryck. Nu är förhållandet, att i instruktionen säges, att för ett rätt förstående av densamma har man att rätta sig efter det särskilda utlåtande, som de sakkunniga, vilka utarbetade förslaget till instruktionen, framlagt. Detta har också herr Staaft i sitt anförande i debattens början påpekat. Nåväl, det är då av ett visst intresse, att detta utlåtande försöker att så gott sig göra låter praktiskt klargöra vad som skall ligga i uttrycket »de värnpliktigas behandling och omvårdnad». Utlåtandet drar upp en rad av olika punkter, som de sakkunniga velat ha därunder inneslutna. Det skulle sålunda gälla att åt de värnpliktiga ägna all den vård, som hänsynen till övningarnas mål medger; så att deras ställning och personliga rättigheter icke göras motbjudande genom oskäligt intrång o. s. v.; vidare att de icke utsättas för sådan behandling, som vållar ohälsa; slutligen att övningarnas betydelse icke skadas genom att de på något sätt få karaktären av bestraffning etc. Vad man här vid kommissionens åtgärd tagit till utgångspunkt skall väl vara föreskriften, att de värnpliktigas ställning och personliga förhållanden och rättigheter icke för mycket få inskränkas. Ja, man måste kanske medgiva, att det är ett rasande stort intrång i den personliga friheten, om t. ex. ett 5 cm. långt hår klipptes till 3 cm., men icke vet jag ändå precis, om instruktionen syftat på så riksviktiga saker. Det kan ju för övrigt vara mycket möjligt, att en del fall som verkligen här bort beaktas, ha förekommit, men inte förefaller det mig vara upplyst att över huvud taget allt, som nu torde ha undersökts, kan subsummeras under ifrågavarande föreskrift i instruktionen.

För övrigt bör det bemärkas, att de sakkunniga i nämnda utlåtandet vidare uttala följande: Då det är omöjligt att i allo draga klara gränser, är det självklart, att det uppdrag, som kommissionen får, kan efter omständigheterna utvidgas eller göras snävare, vilket efter behov skall ske under samverkan med Kungl. Maj:t. Jag har

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalsregementet.
(Forts.)

mig icke bekant, att framställningen om sådana utvidgningar eller inskränkningar gjorts, speciellt icke i detta fall om utvidgning.

Under alla omständigheter måste väl dylika föreskrifter och förhållanden av berörda art, vilka icke med säkerhet falla under kommissionens uppdrag, nödvändiggöra, att man vid utarbetandet av ett yttrande i saken måste öva den största försiktighet, så att det visserligen blir fullt klart vad man vill, men att man dock håller sig strängt inom den marginal, som kommissionen fått åt sig uppdragen. Men jag kan icke neka att kommissionen synes på den punkten åtminstone gjort sig skyldig till oförsiktighet, alldenstund dess yttrande blivit så lätt misstolkat som det onekligen blivit. Jag vill därmed naturligtvis icke rikta någon anmärkning gent emot de ärade medlemmarna av civilkommissionen och särskilt icke mot dess energiske och nitiske herr ordförande, men det kan icke hjälpas, att det förefaller mig, som om man rört sig på en mark, som icke egentligen tillhör kommissionens verksamhetssfär.

Det kan naturligtvis icke komma ifråga, att härmed säga, att allt är bra som det är, som det heter. Det kan naturligtvis icke komma ifråga, att icke de missförhållanden, som finnas, böra noggrannt observeras och även bortarbetas. Men jag vågar hemställa till er, mina herrar: tro ni verkligen att vi över huvud taget göra något avsevärt gott i den vägen genom debatter som denna liksom genom alla möjliga extraordinarie undersökningar, som nu så ofta sättas i gång? Jag vill erinra om, att vi hava icke så långt ifrån oss ett par stormakter. I den ena vimlar det formligen av över- och underrevisioner och extra ordinarie undersökningskommissioner. Det oaktat är det väl bekant, att förvaltningen på olika områden därstädes ingalunda befinner sig i det skick den borde hava. Å andra sidan finnes det en stormakt, där man hör mycket litet talas om några dylika extra ordinarie apparater, men där i allt fall både den civila och den militära förvaltningen verka med en rent underbar precision. Jag vill icke säga, att vare sig existensen av det ena eller frånvaron av det andra är det, som vållar de olika resultaten, men vad jag vill betona är, att vi få akta oss för att tro, att just undersökningar av dessa slag äro så avgörande som man i allmänhet tycks tro här i landet. Härvidlag är det givetvis icke bara fråga om det militära området, utan detsamma gäller hela vår förvaltning. Och felet ligger nog särskilt däri, att icke bara på det civila och militära området utan över huvud taget i all vår handel ochandel ha vi här i landet alldeles för litet känt oss ha några verkliga uppgifter och ett verkligt ansvar; man har gått framåt efter gammal slentrian utan någon sådan känsla, och det är frånvaron av den, som dödat.

Det kan vara skäl erinra om, hur det i allmänhet ställer sig på ett annat område, inom undervisningen, när en lärare nödgas arbeta under de vidrigaste förhållanden med kort undervisningstid och dålig materiel och städse utsatt för mer eller mindre illvillig kritik från omgivningen. Vi veta, att under sådana omständigheter skapas inga bestående undervisningsresultat, och över huvud taget kommer då lätteligen allt i lägervall. Det kan icke rättvisligen

förvåna, om inom den armé, som ända till år 1901 hade att arbeta under förhållanden, som voro de nyssnämnda mycket snarlika, om inom den armén mycket icke kunde bliva så, som det bort bliva, och det kan icke heller förvåna, om det betydande uppryckningsarbete, som ägt rum under de sista tio, tolv åren ännu icke kunnat på alla punkter skapa de resultat, man haft anledning önska.

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts.)

Med detta vill jag som sagt icke försvara allt som det är, men jag tror att vi få inrikta kritiken åt annat håll än som skett, och att vi få hoppas på förbättringar genom andra medel än dem man vanligen ropar på. Det är först i och med det att en verklig känsla av gemensamma förpliktelser på *alla* områden, det civila och det militära, trängt igenom folket, som andra uppfattningar kunna göra sig gällande. Därvidlag har utan tvivel den högsta ledningen ett synnerligen stort ansvar. Till den skulle jag gärna vilja rikta samma vädjan som en ärad talare på Skånebanken framställt vid ett föregående tillfälle, att man måtte med tillräcklig hänsynslöshet gå fram vid valet av chefer och icke visa några som helst personliga hänsyn. Men jag tillägger: om detta skall vinnas, är det också nödvändigt att vi litet var här i landet tillkämpa oss en annan personlig uppfattning, att vi göra det litet var, pressen och hela publiken. Det finnes för närvarande ingenting, som så lockar publikens intresse som om det uppdagas, att en eller annan person blivit förbigången ur ansiennietetssynpunkt till en befattning eller om, som det plägar heta, det är fråga om en »uppseendeväckande utnämningsskandal». Det är detta bedömande av befordringar såsom oföretterliga rättigheter, som icke minst bidragit till de missförhållanden, som rotat sig in i fredsförvaltningen under hundra år och därutöver. På det hållet och till ändring i berörda uppfattning tror jag att vi särskilt borde rikta vår uppmärksamhet, när vi vilja en avsevärd och fortgående förbättring inom vår förvaltning över huvud taget men speciellt inom vårt svenska försvarsväsende.

Herr Sandler: Herr talman! Genom regeringens handläggning av civilkommissionens skrivelse har detta ärende fått vida större dimensioner än det hade från början. Det gäller nu naturligtvis mera än förhållandena vid Dalregementet, om de äro bra eller dåliga, det gäller även mera än formen för civilkommissionens hemställan. Det gäller naturligtvis här frågan om den civila kontrollen över militära förhållanden, om det civila förståndet verkligen skall falla på knä inför de militära principerna. Jag har icke något att tillägga rörande detta ämne, utöver vad som förut under debatten anförts.

Men då diskussionen nu har kommit in på vad som från början givit uppslag till det hela, nämligen förhållandena vid Dalregementet, och särskilt sedan herr statsrådet uttalat ett så förbehållslöst erkännande om de goda förhållandena där uppe — såvitt jag tolkade hans anförande rätt —, så har jag ansett det behöfligt att för min del säga ett par ord närmast av den anledning, att jag haft tillfälle att lära känna åtminstone något rö-

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.

(Forts.)

rande förhållandena vid Dalregementet under några dagar, då jag var inkallad till tjänstgöring i januari detta år. Om jag förstod herr statsrådets yttrande rätt, så skulle herr statsrådet haft tillfälle att under senaste manöver icke allenast iakttaga, att manskapet skött sig mycket bra och att den militära utbildningens resultat varit gott, utan även trott sig finna, att manskapet trivdes gott med förhållandena sådana de äro. Det är möjligt, att jag missuppfattade ordalagen, men jag tyckte, att det lät så. Om detta är herr statsrådets uppfattning, så beklagar jag, att jag efter att ha vistats vid Dalregementet under januari, visserligen endast ett par dagar, känner mig förhindrad att instämma i detta tal i vad det rör de värnpliktiges egen uppfattning om förhållandena där uppe. Det säger sig ju alldeles själf, att en person, som endast har två dagars erfarenhet att bygga på, icke kan på den grundvalen basera ett slutgiltigt omdöme rörande hela det system, som finnes där uppe, och det vågar jag naturligtvis icke göra på grundvalen av den erfarenhet, som jag har. Men det är givet, att så mycket hinner man få reda på under ett par dagar, att man kan verifiera, huruvida det finnes någon allmän misstämning rörande det system, under vilket de värnpliktiga leva. Jag nödgas framhålla, att de talare här och de stämmor inom ortspressen, som sagt, att stämningen inom detta regemente icke är till förmån för det nuvarande systemet, de stämmorna ha rätt. Naturligtvis kan jag icke bestrida, att den regementschef, det är fråga om, har sina förtjänster — motsatsen vore något otroligt — och, naturligtvis kan jag icke heller påstå, att förhållandena vid Dalregementet i allo äro dåliga. Jag skall tvärtom gärna giva det erkännandet, att beträffande mathållningen har jag för min del icke någon anledning att framföra några klagomål efter de erfarenheter, som jag gjort. Men det finns mycket mera än maten här i livet, och jag tror, att de svenska värnpliktige skulle sätta mycket värde på om man inhämtade, vad de tycka i andra förhållanden än då det gäller maten. Jag tror, att herrar militärer borde tänka sig in i, huru det verkar på de värnpliktige, då de iakttaga ett system, som i mycket hög grad karakteriseras av en allmän strävan från ledningens sida, att man skall åstadkomma alla slags yttre åthävor, som manskapet icke kan begripa ha det bittersta att göra med det, som skulle vara ändamålet med manskapets vistelse där uppe vid lägerplatsen.

Det har framhållits i allt, som sagts om Dalregementet, att paradsynpunkterna spela en oerhört framträdande roll där uppe. Jag måste för min del vitsorda, att nog var det omdömet man fick höra av de värnpliktiga där uppe. Vad man hört från så många håll har påpekats med så påtagliga exempel, att man icke gärna kan betvivla, att här har man gått alldeles orimligt för långt i detta avseende.

Detta framhölls av en talare i remissdebatten, illustrerat med ett exempel, att man använt snören för att få tåspetsarna

på en och samma rätta linje. Det är ett typiskt exempel. Jag har haft tillfälle att taga del av ett aktstycke, i vilket regementschefen sammanfattar några iakttagelser rörande utbildningsarbetet under ett av de sista åren, och jag har däri funnit ganska karakteristiska uttryck för den uppfattningen, som tycks känneteckna ledningen vid regementet. Det klagas nämligen däri över hur ytterst lätt under nuvarande otillräckliga övningstid den yttre soldatfernissan faller bort, därest den ständiga kontrollen upphör eller slappnar. Vederbörande officerare få det rådet, att, om de möta de värnpliktige i Falu stad, de utan att väcka uppteend och utan att åstadkomma obehag för de värnpliktiga böra säga till dem med låg röst och i förbigående, att de böra skicka sig militäriskt, det vill säga rätta på sig. Det är naturligtvis en bagatell. Jag anför den endast därför, att den är så karakteristisk för den omätliga vikt, som man där uppe tycks lägga vid sådana yttre åthävor, och jag vill säga herrar militärer, dem som ha tillfälle att vara här närvarande, att de värnpliktiga tänka nog en smula över sådant och göra sina reflexioner däröver. Det civila förståndet är så pass oresonligt, att det söker finna förnuft även i en sådan institution som militärväsendet. Man frågar sig därför beträffande den ena eller andra åtgärden: vad är det för förnuftigt i detta?

Jag erkänner, att om jag från den begränsade erfarenhet, jag har, skall taga exempel för att illustrera mina påståenden, det icke kan bli fråga om något annat än bagateller. Till herr Hallendorff, som visst framhöll, att det här endast var fråga om bagateller, vill jag göra det medgivandet, att det, som jag här kommer att draga fram, naturligtvis är en ytterligt liten bagatell, och det är klart, att om det vore fråga om endast *en* sådan liten bagatell, den icke kan vara tillräcklig för att motivera en aktion i en sådan sak. Jag skall gärna erkänna, att om intet annat förelegat än att det en eller annan gång förekommit, att officerare begagnat svordomar, så skulle jag för min del icke känt mig så ytterligt pinsamt berörd därav, att jag velat göra någon stor affär av den saken. Men det är de många bagatellerna, som göra systemet, herr Hallendorff, och låt mig då taga fram ännu en sådan bagatell. Det finnes en militär funktion, som kallas sängbäddning. För min del har jag utbildats i 6 månader, och jag trodde, då jag kom till Dalregementet, att jag var utbildad även i denna sak. Men det visade sig, att det var jag icke, ty där begagnades ett annat system, och det var antagligen viktigare på kungl. Dalregementet än på andra håll att göra detta på det enda riktiga sättet. Man har två filtar att bädda sängen med. Den ena filten drages upp över huvudändan, så att den täcker kudden. På andra håll anses det riktiga vara, att kudden icke täckes, men på Dalregementet skall kudden täckas, och det kan ju ha sina goda skäl, så att jag vill icke säga något om den saken. Den andra filten breddas ut över fotändan. Så uppstår en skarv,

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.

(Forts.)

Aug. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.
(Forts.)

och det finaste i denna kråksång är, att denna skarv skall befinna sig vid en viss bestämd slå i sängen, så att när vederbörande befälhavare kommer in i logementet, skall han endast behöva böja sig ned för att kunna se, att alla dessa skarvar befinna sig i samma rätta linje. Här framskymtar det här snöret, som man talade om i remissdebatten. Man säger: vad är detta för en struntsak att tala om i andra kammaren! Ja, visst är det en struntsak, det medger jag, men lägger man tillhopp allt sådant, som förekommer, så får man systemet, och de värnpliktiga, som tänka över detta, tänka: är det för sådant ändamål, som vi äro inkallade hit? För övrigt då man hör en sådan order, som för någon stund sedan framlades från talarstolen av en kamrat på Dalabänken, en order från regementschefens sida, att en sådan sak som sättet att bära geväret vore viktigare än den taktiska framgången, därför att den senare beror på omständigheterna, då börjar man verkligen undra: kan det verkligen vara så, att det finnes militära hjärnor, som äro konstruerade på det sättet, att kanske t. o. m. sängbäddningsmetoden med filtskarvarna i samma linje av dem anses som viktigare än både taktik och strategi? Herrar militärer få ursäktas, att det civila förståndet reser sig mot sådant, och att man inför något sådant som filtskarvshistorien vid kungl. Dalregementet undrar: Är sådant verkligen »tjänstgöring för rikets försvar?»

Herr Thorsson: Herr talman! Jag skall alls icke gå in och fördjupa mig i ett ämne, som varit föremål för kammarens överläggning. Men jag känner ett behov av att få säga några ord beträffande den ytterligare utökning av befälet, som ifrågasattes i denna punkt.

Genom det beslut, som fattades, när denna härordning antogs, vidtoges åtskilliga åtgärder i syfte att förbereda möjligheterna att få den rätta mannen på den rätta platsen. Vi veta, att under den gamla härordningen var det synnerligen svårt, att, om någon person blivit otjänstbar på ett tidigare stadium, kunna bereda honom möjlighet att avgå från sin tjänst och få avkortad pension. Nu är den åtgärden vidtagen. Samtidigt har sörjts för, att pensionsberättigade officerare hädanefter icke få begagna sig av de så kallade respitåren i samma utsträckning som hittills. Dessutom har inrättats en reservstat, till vilken man kan överföra ett antal officerare, som av en eller annan anledning icke funnit sig till rätta med den dagliga tjänsten. Vidare har officersstyrkan, särskilt vid infanteriet och fortifikationen, avsevärt öökats. Det är naturligt, att, om man vidtager sådana åtgärder på en gång, detta kommer att medföra en viss påkänning, när man skall fylla alla de uppstående luckorna, och jag finner också, att man exempelvis vid den övergångsstat, som ifrågasatts, beräknat, att själva kaderökningen skall verkställas på 5 år, under det att övergången i övrigt för härordningen är 10 år. Härav blir en följd, att man från Karlberg måste ut-

examinera minst 350 nya officerare under dessa 5 år. Men jag tror icke, att detta räcker till, utan det kräves naturligtvis åtskilligt ut-
över dessa 350, ty jag förutsätter, att det beslut, som riksdagen fattat dels i fråga om att avlägsna otjänstbara officerare, dels i fråga om att inskränka respittiden, också skall inverka på det antal officerare, som under tiden skall utexamineras. Jag finner därför uti denna framställning övergången för täckandet av officersbehovet på alla håll och kanter vara ganska påfrestande, och jag ser däruti en svårighet för att man med fullt dugligt folk skall kunna besätta alla dessa nya beställningar, som det gäller att tillsätta. I årets proposition föreligger ett förslag om att utnämna femton nya majorer. Om jag tänker mig, att den ordinarie avgången skulle bli 10 stycken eller kanske 12, så är det ju ett avsevärt antal officerare, som då skulle befordras till regementsofficersbefattningen.

Herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet yttrade uti sitt uttalande i remissdebatten, att det fanns icke möjlighet för Kungl. Maj:t att avlägsna en person, som hade fullmakt på sin tjänst, och detta sträckte sig i det militära lägret upp till överstelöjtnant. Detta talar naturligtvis för att just vid utnämning till major och i all synnerhet till överstelöjtnant, man söker och får den rätte mannen på den rätta platsen. Det är min bestämda uppfattning, att om man just vid denna tidpunkt gör valet omutligt, vi för vår armé skola få en ledarekår, som skall fylla alla berättigade anspråk, men då skall man verkligen här göra valet och göra det omsorgsfullt. Om man av en eller annan hänsyn släpper fram personer på regementsofficersbeställning, som icke äga förutsättningar för att kunna avancera så långt, som man anser att en regementsofficer har rätt att avancera, så kan det hända, att man, just när det gäller att utse själva ledaren för armén, kan komma att vara i saknad av den rätte mannen. Jag vill för min del icke intaga någon position i den strid, som föres inom den svenska armén mellan officerare ute på truppen och generalstabens officerare om vilka som skola vara bäst kvalificerade att i största möjliga utsträckning få befordran. Jag håller för troligt, att generalstabsskolan, om jag får använda detta uttryck, i viss mån ger företräde åt de personer, som få lov att inträda i generalstaben och där göra sin karriär, och att detta i sin mån berättigar till ett visst försprång och vissa företräden. Men jag tror icke, att det är till arméns gagn, att man alltför ensidigt befordrar till de högre funktionerna personer från generalstaben utan att taga nödig hänsyn till den kraft, duglighet och intelligens, som finnes ute bland truppens officerare. Jag håller före, att ett tråget arbete i trupptjänsten skapar en mångfald av förutsättningar för att man därifrån skall kunna rekrytera regementsofficerarna uti större omfattning än hittills skett, och då det nu erbjuder sig ett sådant tillfälle som detta, i det att Kungl. Maj:t har att erbjuda icke mindre än omkring 25 majorsbeställningar, så skulle det ju vara ett lämpligt tillfälle att man toge reda på alla de krafter, som även finnas ute på truppen och genom en bättre avvägning mellan dessa båda parter kunde komma till ett bättre

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts.)

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.

(Forts.)

resultat för armén. Ty det tycker jag mig ha funnit, att det missnöje, som är att finna ute bland arméns officerare över vissa befördringsprinciper, det missnöjet gagnar icke det egentliga utbildningsarbetet bland våra värnpliktiga.

Jag vill ännu en gång säga, att jag icke vill taga någon bestämd ställning till denna fråga, men när jag ifråga om befördringar till regementsofficersgrad och passagen sedan upp till överstegrad, jämför förhållandet mellan å ena sidan officerare, som utgå från generalstab, och å andra sidan sådana, som utgå från trupp, så tycker jag mig finna en disproportion mellan dessa båda grupper så stor, att jag tror det kunde vara klokt, att Kungl. Maj:t vid nästa utnämning toge sig en liten funderare, om det ej skulle vara riktigt att söka även ute bland truppförbanden efter kandidater till de nu förestående utnämningarna.

Jag har velat begagna den rätt, som tillkommer mig, att säga dessa ord vid behandlingen av detta ärende och yrkar i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Jag får be kammaren om tillgift, att jag återkommer till en fråga, som redan så mycket debatterats, men under den pågående debatten ha några tankar fallit mig in, som jag skulle vilja framföra. Jag vill då inledningsvis inskjuta, att jag icke har varit i tillfälle att bilda mig något i detalj gående omdöme om förhållandena vid en viss regementsort och att jag därför uttalar mig mera principiellt, icke med avseende på just den platsens förhållanden, ehuru jag naturligtvis måste beröra dem.

Jag har fått det intrycket, att för många av de kammarledamöter, som uppträtt här, se saken alltför enkelt. Det synes mig, och det intrycket har skärpts under debattens gång, att många här se för ensidigt på de förhållanden, om vilka vi ha talat. Här har sagts vackra och goda ord om att det bör vara ett förtroendefullt förhållande mellan officerare och manskap. Detta är naturligtvis alldeles riktigt, därmed lägges just den grund, på vilken man skall bygga vidare, men det förefaller mig, när nu anmärkningar endast riktats mot officerare och officerskåren och kraven endast vändas mot dem, som om man glömde, att för ett förtroendefullt förhållande erfordras ömsesidighet. Om man tänker på läraren i en skola, så har han i barnen ett mera bildbart material, de äro lärjungar med böjligare viljor och naturer än vad förhållandet är med de värnpliktige. Dessa ha redan kommit vida längre, de äro mera utpräglade individualiteter, och man får icke glömma, att officerarnes arbete och värv därför är i många avseenden ofantligt mycket svårare, mera krävande och ömtåligare än en skollärares, med vilket man mycket ofta jämför detsamma. För att resultatet skall bli gott, behöves en förmåga och vilja att gå till mötes *på ömse håll*.

Nu anser man sig hava märkt missförhållanden på en förlägningsplats. Genast blir kritiken mycket skarp mot office-

rarne, särskilt mot översten. Ett par tidningar, främst en tidning, samla oupphörligen ihop nya skvallerhistorier, anför dem för att visa hur bedröfligt det står till, och så är en opinion upparbetad mot förhållandena där. Hade regeringen fallit undan, vad hade då följden blivit? Ja, nog kan det hända, att det även vid det regementet märkts något självsvåld från de värnpliktiges, från manskapets sida, och nog skulle väl ändå närmaste följden ha blivit, att detta självsvåld hade vuxit, ty man skulle ha sett att genom att sätta i omlopp en massa mer eller mindre riktiga skvallerhistorier man skulle kunna komma åt regementschefen. Mina herrar, hur skulle detta verka på andra håll? Jo, naturligtvis så, att där några personer, kanske ett fåtal bara, vore missbelåtna med en regementschef, så hade de bara att sätta i gång ett ordnat fälttåg — ty alltid finnes det några angreppspunkter — och så kunde man komma därhän, att regementschefen finge försvinna från den plats, där han tjänstgjorde. Och jag kan icke hjälpa, att jag, liksom de flesta torde ha gjort, har uppfattat fejden i allmänhet så, opinionens bearbetande så, att det vore meningen att få den ifrågavarande översten förflyttad. Om nu ett sådant resultat skulle ha vunnits och en likartad stämning sedan skulle visa sig på andra håll, tro icke herrarna, att detta skulle på det djupaste beröra de bästa inom vår officerskår? Tror någon, att de bästa, de som ha den ärligaste viljan, den största kunskapen, den förnämsta förmågan, skulle vilja underkasta sig ett sådant härnadståg mot allt vad de gjorde med möjligen samma resultat?

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.

(Forts.)

Jag tror, att det här gäller något mycket mera, och det har också någon sagt men ur annan synpunkt, mycket mera än att bara ordna förhållandena på en ort. Här gäller det att icke ur tjänsten skrämman bort just de män, vilka alla som hålla på, att vi hava en duglig armé, helst vilja ha kvar. Jag har hört dugliga, kunniga, erfarna officerare i högre grad tala om, att förhållandena känts så tunga och så svåra med den disciplinlöshet, som alltför ofta inställer sig och med det oupphörliga hackandet på officerarna, att de helst skulle vilja taga avsked och lämna tjänsten. Det är en fara för hela vår armé, för hela vårt militärväsende, om en sådan känsla infinner sig, och man bör betänka, att den känslan infinner sig fortast hos de verkligt dugliga. Det är dessa personer som, så vitt jag kan tänka mig, äro de ömtåligaste i detta fall. Man får sannerligen besinna officerarnes svåra ställning i våra tider. Det är deras plikt att fordra disciplin och lydnad och ett arbete, som är motbjudande för ett stort antal värnpliktige. De mötas genast från början från dessa, som känna vapenövningarna motbjudande, av en att börja med visserligen dold opposition, men dock opposition och misstro. Det är icke så lätt att övervinna detta, och det är icke så lätt för officerarne att i varje situation, i varje ögonblick iakttaga ett uppträdande, så att ingen som helst anmärkning kan riktas mot dem. Jag beklagar varje gång en anmärkning är be-

*Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.
(Forts.)*

fogad, därför att den gör skada, men officerarne äro icke mer än människor, och jag skulle vilja säga, att det väl knappast finnes en kår i vårt land, som har en så ömtålig och vanskelig ställning som just vår officerskår. Det är detta som synes mig göra, att hithörande spörsmål också äro så ömtåliga, att det fordras stor försiktighet vid deras behandling.

Då kanske någon vill fråga mig, om jag icke är med om att utöva kontroll över officerskåren. Jo, naturligtvis, och en mycket skarp kontroll; men denna kontroll bör även rikta sig nedåt. Den bör rikta sig mera, än kanske varit fallet de senare åren, mot manskapet och mot disciplinära förseelser; och jag skulle vilja säga, att kritiken mot officerskåren kan med fog vara starkare i samma mån man bättre söker hämma den försvarsfientliga propagandan och stärka disciplinen. Jag skulle önska, att alla de kammarens ledamöter, som i dag talat om ömsesidig förtroendefullt förhållande mellan officerare och manskap, ville draga ut konsekvenserna härav, när vi vid ett annat tillfälle komma att diskutera den försvarsfientliga propagandan inom armén.

Så endast några ord avslutningsvis om opinionen. Här har sagts, att man måste fästa stort avseende vid en opinion, och jag kan till viss grad medge detta. Men det finnes två olika slag av opinion, en som växer upp spontant och som är berättigad, och en som är konstgjord. Vem vill i varje ögonblick giva sig till att bedöma, om en offentlig opinion tillhör det förra eller det senare slaget? Det är här som svårigheten ligger, och det är därför som man sannerligen icke får väja undan, bara det blåser upp någon opinionsvindpust. Här har talats stora ord om att det tillhör demokratien att rätta sig efter opinionen. Ja, är det ett särmärke på den moderna demokratien — och det vill synas, som om det på vissa håll vore så, både här och i utlandet — att man skall väja undan för varje opinionsvind som kommer, då tror jag, att den demokratien är dömd till döden, och med allt fog. Jag tror, att militärväsendet spelar en så stor roll, att dess uppgift är så hög — det gäller ju att skydda landet mot fientliga inkräktare — att den allra minst får bli beroende av dylika små vindpustar, som blåsa upp på olika håll; och jag skulle vilja tillägga, att om samma intresse, samma arbete, som år efter år nedlägges på att kritisera och draga fram små fel, som särskilt officerare begått, i stället nedlades på att förmå folket att fatta och förstå vad försvarsväsendet verkligen innebär, att förstå dess egenart, då skulle förhållandena genast bli bättre, då bleve det mycket lättare för officerarne att arbeta, då de möttes av större förtroende från manskapets sida, och då skulle vi slippa sådana debatter, som vi hava hört här i dag.

I detta anförande instämde herrar *Holmdahl, Lindvall, Jönsson* i Boa, *Nilsson* i Bonarp, *Hellberg* i Ljungskile, *Welin* och *Lithander*.

Herr E d é n: Herr talman! Den senaste ärade talaren har uti så gott som hela sitt anförande rört sig med en del allmänna satser, som jag skulle tro att litet var av kammarens ledamöter kan underskriva. Men kammaren kanske frågar sig, om i det här fallet verkligen finns anledning till sådana allmänna satser. Här gäller det ett alldeles speciellt regemente, för att icke säga att det gäller en alldeles speciell åtgärd av krigsstyrelsen i förhållande till detta regementes skötsel, — är det då verkligen någon anledning att taga upp en debatt om opinionens betydelse för krigsväsendets ledning i allmänhet, om militärrykets betydelse för landets försvar i allmänhet, om den frågan, huruvida man i militära ting skall »väja undan för *varje* opinion», såsom den ärade talaren uttryckte sig. Jag tror, att det är ingen som vill på något vis fordra att här skall »väjas undan för *varje* opinion». Det är ingen som förnekar, åtminstone gör jag det sannerligen icke, att försvarsväsendets uppgift är av så stor betydelse, att man får akta sig för att undergräva de militära myndigheternas auktoritet. Men frågan ligger också helt annorlunda. Tror den senaste ärade talaren, att man stärker militärväsendets auktoritet och att man stärker tilltron till detsamma under de tider vi nu genomleva, genom att behandla en kontrollerande kommission på det sätt som civilkommissionen nu blivit behandlad och genom att behandla förhållandena vid Dalregementet på det sätt som de nu blivit behandlade? Den frågan misstänker jag, att den ärade talaren icke kan besvara lika framt, som han nyss utförde sina allmänna satser. Den är alltför allvarsam för att kunna dränkas i dessa allmänna satser.

Jag har emellertid icke berärt ordet för att bemöta herr Hildebrand. Jag skulle verkligen icke hava förlängt debatten, om det icke hade förefallit mig, som om här funnes anledning att, innan den slutar, fästa uppmärksamheten på ett par omständigheter i själva saken skarpare än som hittills skett.

Det är först och främst icke så, att denna debatt i kammaren har kommit upp på något vis spontant eller därför att man *önskat* att i dessa allvarsamma tider inlåta sig på dylika ömtåliga förhållanden. Debatten har *tvingats* fram genom det sätt, varpå Kungl. Maj:ts regering har behandlat den av en föregående Kungl. Maj:ts regering tillsatta civilkommissionen; och den har tvingats fram genom det sätt, varpå man nu tycks tänka att lägga hela frågan om förhållandena vid Dalregementet till handlingarna.

Herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet uttryckte uti sitt senare anförande, en förvåning över att civilkommissionen kunde fatta den diktamen, han hade avgivit till statsrådsprotokollet, såsom för denna civilkommission sårande. Jag ber att få uttala en viss överraskning över att uppfattningen om vad som är sårande och icke sårande kan vara så oerhört olika på militärt och civilt håll. Jag undrar, vilken av Kungl. Maj:ts särskilt förordnad förtroendemän skulle kunna mottaga en sådan »skrapa», för att använda den triumferande karaktäristiken i vissa pressorgan, utan att känna sig på det allvarsammaste sårad. Om verkligen herr krigsministern icke

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts.)

Ang. vissa för-
hållanden vid
Dalregementet.

(Forts.)

haft för avsikt att sära kommissionen, hade det bestämt varit lyckligt, att han tänkt något bättre över formen för sin diktamen, innan den nedskrevs.

Herr krigsministern har vidare uttryckt sin glädje över att han nu genom vad som här i debatten kommit fram har fått full klarhet därom, att civilkommissionens mening icke var att för dess del framställa något yrkande om överste Björkmans avskedande från sitt förtroendeämbete. Det förefaller mig, att om man läser klämman i kommissionens inlaga, man måste finna, att det väl skulle vara ett besynnerligt sätt att framsiälla ett sådant yrkande i så allmänna ordalag. Det är väl tvärtom alldeles uppenbart, att de ordalagen valts för att ge utrymme i yrkandet för olika utvägar; det måste ankomma på Kungl. Maj:t om han ville använda den ena eller andra metoden för att rätta missförhållandena. Men om nu herr krigsministern icke var på det klara med att kommissionens mening var denna, så undrar jag, om det icke hade varit tillfälle att bereda sig själv den nu uttryckta glädjen över vad som var kommissionens verkliga mening en smula tidigare än genom denna debatt. Så lång är väl ändå icke vägen mellan herr statsrådet och en så betrodd man som civilkommissionens ordförande, att det icke hade varit möjligt att rent av fråga honom, vad kommissionen menat. En tidningsman har frågat honom och fått svar, en annan tidningsman har frågat en av reservanterna i kommissionen och också fått svar; och båda svaren avgåvos omedelbart efter det att kommissionens protokoll offentliggjorts. Men ändå är det först nu, som herr krigsministern med glädje och överraskning finner, att man icke menat så illa i kommissionen som herr krigsministern uppfattat det! Det är väl ändå icke riktigt rimligt att behandla en så grannlaga sak på det viset.

En mycket omstridd fråga har varit spörsmålet om kommissionens befogenhet. Jag skall icke tillåta mig att upptaga kammarens tid därmed, så mycket mindre som jag tror, att den redan är till fullo klarlagd. Jag vill bara påpeka, att även en av aftonens talare på regeringssidan, min granne på Stockholmsbänken, som haft ett för mig i flera avseenden sympatiskt anförande, när han började gå in på detta spörsmål, icke kunde förneka, att om man läser kommissionens instruktion och det bakomliggande sakkunnigutlåtandet, det åtminstone finnes möjlighet, som han uttryckte det, att ge kommissionen befogenhet att röra vid en sådan angelägenhet som kommissionen tagit upp. För min del finner jag ingen möjlighet att förneka, att kommissionen har både rätt och plikt att ingripa i en fråga, som så utomordentligt allvarsamt berör just »manskapets omvårdnad», som den fråga, vilken det här gäller.

Det är emellertid, såsom saken nu ligger, icke egentligen detta, som nu behöver framhållas. Utan det är en annan sak, som det till sist är angeläget att söka få klart.

I remissdebatten yttrade herr krigsministern, med anledning av ett par anföranden av herr Christiernson och herr Eriksson i Grängesberg, i sitt svar till den senare följande: »Vad jag hittills åtgjort i denna sak» — med anledning av anmärkningarna mot Dalregementets

ledning — »är, att jag i går hade ett personligt samtal med arméfördelningschefen, och att detta samtal resulterade i, att han skulle anställa en undersökning om förhållandena. Förrän resultatet av denna undersökning föreligger, kan jag icke avgiva något som helst yttrande om min ställning till frågan.» Det var sålunda, med den humana och tillmötesgående ton som utmärkte hela krigsministerns anförande, ett löfte att förhållandena vid Dalregementet skulle undersökas, låt vara genom arméfördelningschefen, och därefter skulle herr krigsministern taga ställning till frågan. Kort därpå överraskades man emellertid därav, att i pressen återgavs ett yttrande från arméfördelningschefen — jag kan icke i detta ögonblick säkert påminna mig, i vilket sammanhang, men jag skulle tro, att det var ett utlåtande avgivet med remiss av en handling till krigsstyrelsen — ett yttrande, i vilket denne arméfördelningschef uttalade ett mycket ampelt lovord åt ledningen vid Dalregementet, och detta, så vitt man kunde se av vad som kommit fram i pressen, innan den utlovade undersökningen hade blivit utförd. Man kan icke undgå att fråga sig: vad är då meningen med undersökningen, om betyget och överbetyget till och med, ges på förhand? Men ännu allvarligare ter sig saken nu. Så vitt jag kunnat finna, har herr krigsministern själv här i andra kammaren i dag givit ytterligare ett betyg, och ett överbetyg, åt ledningen av Dalregementet. Han har givit detta, om jag uppfattat honom rätt, i den formen, att han talat om erfarenheter från några övningar, som han bevistat, erfarenheter som vittnat mycket gott om truppens fältduglighet. Och han drog därav den slutsatsen, att den trupp, som sköter sig så, icke kan vara illa ledd.

Nu frågar jag — och det är angeläget att få detta klart, innan debatten avslutas —: Är med dessa betyg, av fördelningschefen och av herr krigsministern i dag, frågan om förhållandena vid Dalregementet från krigsstyrelsens sida slutagerad? Är det verkligen meningen att allt vad som skett där uppe, alla klagomål som framkommit från olika håll, skall få begravas i glömska och täckas av den gamla formeln: »till ingen åtgärd föranleda», trots allt det, som dock verkligen styrkts om missförhållandena vid detta regemente?

Skulle detta vara fallet, då är jag rädd att behållningen av denna debatt blir för försvarsväsendet självt synnerligen betänklig. Det skall icke någon behöva påminna mig om, hur allvarsamt det är att röra vid sådana här frågor, medan världen står i brand runt omkring oss. Och av hela mitt hjärta vill jag för min del vara med om att söka stärka även den inre kraften i det svenska försvarsväsendet, som kan komma att tagas i anspråk för att värna vår självständighet under denna fruktansvärda världsbrand. Men illa ser man den stora uppgiften att göra vad göras kan i just detta syfte, om man tror, att det med den mycket sorgliga brytning, som ägt rum i uppfattningen av vår försvarsfråga och vårt försvarsväsen, skulle vara det bästa för detta försvarsväsen självt att tiga ihjäl en sådan sak. Det är icke på det sättet som man fullgör det stora arbetet för att stärka Sveriges försvarsväsen.

Det fölls en gång ett ord av en gammal byråkrat, sedan ofta

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts)

Ang. vissa förhållanden vid Dalregementet.
(Forts.)

citerat, och det ordet kan förtjäna citeras även nu: »gagnar det staten, så slå till». Den enskilde riksdagsmannen kan naturligtvis icke yttra sig om *huru* man bör slå till. Jag vill på intet sätt lägga mig i, om det är den ena eller andra åtgärden som bör vidtagas. Men framför allt — icke »svampen på» efter vad som nu kommit fram om Dalregementet!

Jag har icke kunnat underlåta att säga detta. Naturligtvis skulle jag önskat, att varje debatt av denna art hade varit överflödigt i svenska riksdagens andra kammare under dessa tider. Men när detta tyvärr icke varit förhållandet, så tror jag, att man har rätt från den sida, där man vill göra allt vad göras kan för att samla landets krafter i landets försvar just nu, att säga ut sin övertygelse, att det går icke an att bagatellisera sådana inre svagheter i ett regemente, som här kommit fram. Det är icke krigsstyrelsens uppgift att bara skydda disciplinen i ledet — att den skall och måste hävdas, därom kan ingen vara mera på det klara än jag. Håll på disciplinen också där uppe, i det omtalade regementets ledning. Det behöves lika väl.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Mörike: Herr talman, mina herrar! I anledning av den siste ärade talarens ord skall jag be att få uppläsa den rapport, som arméfördelningschefen ingivit till Konungen med anledning av den undersökning, som anställts vid Dalregementet. Den lyder så här:

»Sedan jag med anledning av en i Tidning för Falu län och stad, den 21 sistlidne januari införd, mot chefens för Kungl. Dalregementet ämbetsutövning riktad artikel, undertecknad av Bernt Hage, vilken sedermera befunnits vara en pseudonym, infordrat nämnda chefs förklaring i frågan, får jag jämlikt föreskrifterna i tjänstgöringsreglementets § 46:11 härjämte i underdånighet insända sagda förklaring och tillika anmäla, att, då andra med denna fråga sammanhängande förhållanden vid Kungl. Dalregementet äro under utredning, förklaringen icke kan föranleda någon åtgärd från min sida.

I sammanhang härmed anser jag mig böra framhålla *dels* att — med undantag av Hages ovannämnda artikel och tvänne anmälningar mot regementschefen av fanjunkaren Gelhaar, vilka senare av högre myndighet lämnats utan avseende — inga klagomål över förhållandena vid Dalregementet till mig ingivits eller kommit till min kännedom utom i form av anonyma skrivelser eller tidningsartiklar, vilka befunnits minst sagt lämna mycket övrigt att önska i fråga om oväld, moderation och vederhäftighet, *dels* att den kännedom, som jag sökt förskaffa mig om regementet, i stort sett givit mig den uppfattningen, att tjänsten därstädes utövas med synnerligt nit och ansvar samt med självuppoifrande strävan att främja regementets anseende och duglighet, vilket ock efter allt att döma givit regementet en erkännansvärd disciplin, hållning och krigsduglighet.

Med anledning av denna rapport anser jag, att jag för närvarande icke kan vidtaga någon annan åtgärd än att med uppmärksamhet följa förhållandenas utveckling vid Da'r gemen-
 tet och även de mål, som där förekomma, varav ett är hänvisat till justitiekanslern och ett till krigsrätt, någon annan åtgärd kommer jag för närvarande icke att vidtaga.

Ang. vissa för-
 hållanden vid
 Dalregementet.
 (Forts.)

Herr Staa ff: Jag tror mig efter denna debatt kunna försäkra herr statsrådet, att det också finns andra, som komma att med fortfarande uppmärksamhet följa förhållandena vid Dalregementet. Man kan säga, att debatten egentligen har utmynnat, vad regeringens hållning beträffar, i en livlig eloge åt den regementschef och ledningen för det regemente, varom här är fråga. Jag har icke kunnat uppfatta annat, än att herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet har i allo ställt sig på denne regementschefs sida med ett enda undantag, nämligen att han måste livligt ogilla, att regementschefen svor inför truppen — dock gav han kammaren den trösten, att det väl icke var givet, att detta skedde varenda dag! Det är således vad man från regeringsbanken haft att säga. Likväl är — detta säger jag liksom den näst siste ärade talaren — så pass mycket upplöst i denna sak och från så vederhäftigt håll — låt vara att ett och annat, som kommit fram, helt naturligt kan föras till överdrifternas kategori — att man måste betrakta det som en ovillkorlig skyldighet för en regering att intaga en annan ställning, än den herr krigsministern i detta fall förklarat sig vilja intaga, och jag beklagar, att denna ställning måste i hög grad minska förtroendet för krigsministern.

Hans excellens herr statsministern Hammar skjöld: Herr talman, mina herrar! De anmärkningar, som framställes, ha ju direkt riktats mot chefen för lantförsvarsdepartementet och även av honom besvarats. Jag har icke begärt ordet för att söka komplettera det svar han sålunda givit. Jag skall icke heller i övrigt ingå på de frågor, som här på mer eller mindre direkt sätt framkommit, sålunda icke på frågan om civilkommissionens befogenhet och gränserna för densamma, icke heller på frågan om rätta tolkningen av civilkommissionens med skrivelse till Kungl. Maj:t överlämnade uttalande, som genom denna skrivelse fick karaktären av en framställning. Jag vill endast säga, att jag i dag för första gången hört den tolkning framställas, som här göres gällande som den autentiska. Jag skall icke heller söka anställa en jämförelse mellan olika synpunkter för bedömande av vare sig en militärs vilken som helst lämplighet eller en regementschefs lämplighet. Därvidlag vill jag dock tillägga, att det är uppenbart, att en mans lämplighet för en chefsbefattning skall bedömas med hänsyn till hela hans verksamhet, så att man icke får ensidigt fästa sig vid den ena eller andra sidan av densamma. Jag hoppas och

Ang. vissa för-
hållanden i
Dulregementet
(Forts.)

tror, att en sådan regementschef varken existerar, har existerat eller kommer att existera, men jag kan tänka mig en regementschef, som vore ytterst populär bland sitt folk och dock fullständigt olämplig för sin befattning och därför borde skiljas därifrån.

Det är, som sagt, icke för detta jag begärt ordet, utan för ett uttalande av mera allmän karaktär. Den första ärade talaren, som tillika är den senaste, har själv anfört åtskilliga uttalanden av H. M. Konungen och av både en förutvarande och den nuvarande krigsministern, uttalanden, vilka visa, att man ingalunda är blind för den stora betydelsen därav, att befälet äger sitt manskaps förtroende. Dessa förklaringar tillmätas emellertid, efter vad det synes, icke någon vidare vikt.

Det borde dock icke behöva misstänkas, att den nu ärande ministären, vilken ju bildats för försvarsfrågans lösning och sannerligen icke visat brist på intresse för denna frågas lösning, att denna ministär, säger jag, skulle med likgiltighet åse, att försvaret förfuskades och dess ändamål förfelades genom felaktigt förfarande från befälets sida.

En särskild anledning till att vänta mera förtroende i detta avseende kunde jag ju också finna däri, att den förste ärade talaren vitsordade, att han visserligen kunde ha anledning till gripa parlamentariska åtgärder, men på grund av nuvarande kritiska utrikespolitiska omständigheter ville under vissa förutsättningar låta därmed anstå. Även om han där genom avkunnat en villkorlig avsättningsdom av ungefär samma beska fenhet som den, vilken civilkommissionen uttalat mot den åsyftade regementschefen enligt den sista tolkningen, så ligger dock i själva villkorligheten ett erkännande därav, att han hyser ett visst förtroende för den nuvarande regeringens vilja och förmåga att reda ut de nuvarande svårigheterna och farorna.

Jag vågar tillägga, att åtskilligt framkommit under denna debatt av beskaffenhet att i viss mån styrka tillvaron av ett sådant förtroende, ty här har sagts mycket, som säkert icke skulle sagts, om man icke haft en fast förtröstan på att de faror, som nu hota vårt land, komma att gå förbi, vilket dock i viss mån måste bero på regeringens verksamhet. I annat fall skulle sådana uttalanden icke varit möjliga av fosterlandsälskande och ansvars-kännande män.

Den ministär, vilken jag tillhör, har som sagts icke brustit och kommer icke att brista i intresse för försvarets sanna väl, lika litet som för rikets sanna väl i övrigt. Av hänsyn härtill ha vi funnit oss i att, utöver vad vi först tänkte oss, stanna kvar under denna mer än vanligt krävande tid. Detta har man kunnat begära av oss, ehuru jag för min del många gånger funnit min personliga insats vara så föga betydande, att den väl kunnat ersättas på annat sätt, så att jag kunnat slippa detta. Men vad man icke kan fordra av oss, det är, att vi under den tid vi stanna kvar — den må bli längre eller den må bli kortare —

skulle handla annorlunda, än vår övertygelse om rikets bästa och rättvisans krav det fordrar.

Jag vill tillägga — i anledning av vad som sagts om det sårande mot civilkommissionen — att det verkligen icke varit med lätt hjärta, som ministären i viss mån desavuerat kommissionen. Vad mig personligen angår, gäller detta så mycket mer, som jag under samarbete med civilkommissionens ordförande lärt högt uppskatta hans intresse för och insikter i militära *organisationsfrågor*.

Ang rissen förhållanden vid Datregimentet.
(Forts.)

Detta har dock icke kunnat hindra, att, då vi ansett det nödvändigt i försvarets och landets sanna intresse allra helst under nuvarande prövande förhållanden, taga som en ofta använd term lyder, bestämt avstånd från den doktrin, som söker göra sig gällande i civilkommissionens framställning.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Den vändning, som hans excellens herr statsministern nu givit debatten, nödgär mig att säga några ord.

Det parti, som jag har äran tillhöra, skattar högt att den nuvarande regeringens verksamhet kraftigt och orubbt gått ut på hävdandet av vår neutralitet. Det är oss icke obekant, att här funnits svårigheter och hinder att övervinna. Ministären har övervunnit dem och fört en kraftig och säker neutralitetspolitik. Detta gör, och vi ha många gånger uttalat det, men det bör också uttalas nu, att vi, som jag sade, under närvarande omständigheter, vilka ju äro abnorma, icke kunna och icke böra förfara på det sätt och med de parlamentariska medel, som till äventyrs eljest kunde vara att tillgripa. Det faller oss heller icke in att ifrågasätta, att regeringen skulle handla på annat sätt, än dess övertygelse bjuder i det ena eller andra fallet. Men är det icke å andra sidan att ställa alltför stora anspråk på politiskt-parlamentariska partier, då man begär, att de icke ens skola få förbehålla sig *sin* ståndpunkt i den parlamentariska diskussionen, att de icke ens skola med anledning av de händelser, som inträffat, få uttrycka sin mening inför landet och söka hävda den med skäl och bevis? Jag tror, att hans excellens herr statsministern kanske vid närmare övervägande måste medge, att även vi ha en rätt att handla efter vår övertygelse. Vi ha gjort det i detta fall; vi ha därvid sökt iakttaga den grannlaga ram, den gräns, som är nödvändig under nuvarande förhållanden. Vi skola helt säkert fortfarande hålla den gränsen, men vi kunna icke inför landet tåga vid sådana fall som detta, som på det livligaste upprört oss och vars behandling strider mot hela vår åskådning i dessa fosterlandsviktiga saker.

Vidare anfördes ej Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 16—23.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—31.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 32 och 33.

Lades till handlingarna.

Punkterna 34—36.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkterna 38—42.

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Ang. anslag
till vinter-
övningar.*

Efter föredragning härpå av *punkten 43*, angående anslag till vinterövningar, begärdes ordet av

Herr Berg i Munkfors, som yttrade: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till den föreliggande punkten, men har, i samband med behandlingen av densamma, velat rikta några ord till herr krigsministern rörande vinterfälttjänstövningarna, alldenstund det har kommit en del meddelanden, särskilt från dem, som varit mobiliserade långt uppe i Norrland, om åtskilliga förhållanden beträffande transporten av de värnpliktige, förhållanden, som äro synner igen beklagansvärda. Jag ber att få läsa upp några rader ur ett brev från en av dessa värnpliktige: »Vill blott nämna något om vår hemresa; fredagen den 29 januari på e. m. skulle resan anträdas och det i samma vagnar som vår avlösning ankommit på f. m. Dalregementets kompani skulle marschera till stationen först, vilket även skedde; efter c:a en timmes bortovaro kommo dessa tillbaka med under rättelse att värmeledningen i vagnarna frusit, och detta skulle nu först avhjälpas, härefter kom turen till Värmlands komp. Framkomna till stationen, genomvåta av svett, fingo vi stå där en dryg halvtimme i — 42°, varefter vi instuvades i vagnarna för att efter fem minuter återigen bli utkörda, och fingo nu för andra gången stå ute en ½ timma i den gräsliga kylan; ännu n inkomna för att få stanna, sågo vagnarna helt annat än tillta-

lande ut, de voro nämligen vita som marken av rimfrost och i en del kupéer var temperaturen — 15° och i en av dessa fick en person bägge sina fötter förfrusna för att ej tala om andra krämpor, som drabbade en del personer under vägen. Sedan man åkt några timmar och isen började smälta, fick man ur medhavda kappsäckar leta fram smutsiga kläder för att torka väggar och tak med, för att på detta sätt göra tillvaron något drägligare.

Detta var verkligen den mest hemska resa jag varit med om och hoppas slippa att ytterligare vara med om något dylikt.»

Jag har velat meddela detta såsom ett exempel på, hur man behandlar dessa värnpliktige. När man då vidare tänker på, hur synnerligen måna vederbörande äro om att officerarne få resa i uppvärmda och präktiga kupéer, och så får höra om sådant som jag nu antytt, då tycker man verkligen, att det är beklagligt att ej mera hänsyn toges till manskapets väl. En humanare behandling skulle bidraga till att militärtjänsten icke bleve så motbjudande, som den nu till stor del befinnes vara för många människor. Det är givet, att svårigheter finnas vid en vintertjänstgöring, hur man än går tillväga, men med god vilja kan och skall väl något kunna göras för att rätta dessa missförhållanden, så att de människor det här gäller något så när bli skyddade till liv och hälsa. Vår ungdom är den värdefullaste egendom vi ha i vårt land, och det är nödvändigt att se till, att man gör sitt bästa för att den skall duga något till, då det gäller i ett viktigt ögonblick. Det finnes åtskilliga — och det är talat därom förut under debatten i dag — som tro, att den militära drillen och träningen under abnorma former och hård behandling skall skapa utmärkta soldater, men man måste tvivla därpå när man läser om, hur det går till under det nu pågående kriget och hurusom soldater, efter att ha under några veckor varit med om de värsta strapatser och pressats till det yttersta komma tillbaka vithåriga och fullständigt nedbrutna till både kropp och själ, då förstår man, att en sådan drill som överanstränger människorna icke är ägnad att skapa någon varm fosterlandskänsla eller utveckla någon särskild säkerhet vid själva hantverkets utövande vare sig under krig, eller under övningar för krig.

Jag har anført interiörerna från Värmlänningarnas Bodenresa för att det åtminstone i framtiden må kunna bli någon rättelse, så att de värnpliktige måtte behandlas mera human än som då var fallet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 44, angående anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Ang. det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t i punkten 43 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen hemställde utskottet, att riksdagen måtte till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat

Ang. det frivilliga skytteväsendets befräijande.
(Forts.)

för år 1916 anvisa ett anslag av 1.125,000 kronor samt medgiva, att av detta anslag ett belopp av 512,000 kronor, motsvarande ammunitionsbidraget, ställdes till förfogande av arméförvaltningens artilleridepartement för anskaffning av mobiliseringsammunition, mot det att departementet till skytteförbundens överstyrelse utlämnade 12,800,000 skarpladdade patroner m/94.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar A. C. Lindblad, Thorsson, Nilssen i Kabbarp, Strid, Ingvarson och Sävström, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts framställning i ämnet icke måtte av riksdagen bifallas.

Punkten föredrogs, varefter

Herr Ingvarson yttrade: Herr talman! Inom utskottet har jag varit med om att yrka avslag på denna punkt och ber därför att i korthet nu få motivera min ståndpunkt därvidlag.

Det lär väl ingen kunna påstå, att varken jag eller mina meningsfränder i allmänhet ställt oss likgiltiga eller oförstående för betydelsen av att vårt lands invånare bli i stånd att prestera ett verksamt försvar av vad som är dem dyrbart, men om formerna för detta försvar och om lämpligaste sättet för användningen av de anslagna medlen äro meningarna betydligt delade. Genom föregående års riksdags beslut ha kostnaderna för försvaret stigit med ett belopp, som med cirka ett trettiotal miljoner överskrider den kostnadsgräns, inom vilken jag och många med mig anse, att ett efter våra förhållanden fullt effektivt försvar kan åstadkommas, och dessutom överstiger det belopp, som enligt vad verkställda utredningar givit vid handen, är det högsta disponibla, därest nödiga hänsyn skola tagas till andra nödiga statsändamål.

För min del har jag inte heller kunnat bli övertygad om att de under denna huvudtitel beviljade medlen i sin helhet bli använda på mest ändamålsenliga sätt, och senare tidens händelser ute i världen ha styrkt mig i denna min uppfattning. Men det oaktat ha varken jag eller mina kamrater i utskottet reserverat oss mot de begärda anslagen, då de ju övervägande innebära en konsekvens av föregående års beslut och dessutom nuvarande tidpunkt inte är den mest lämpliga för att resa debatt på detta område. Förhållandet är emellertid ett annat i fråga om det anslag, som här är på tal, nämligen anslaget till den frivilliga skytterörelsen.

Det har, som jag har mig bekant, icke på något sätt gjorts gällande, att denna skytterörelse kan anses som något organiskt led i vårt försvarsväsende i dess helhet. Men det hävdas från olika håll, att vårt lands invånare genom densamma erhålla en bättre och mera grundlig skjututbildning, än som beredes dem under värnpliktsjänstgöringen. Grundvalen för det påståendet har emellertid avsevärt rubbats genom det beslut, som föregående års riksdag fattade, enligt vilket dels både första och andra uppbådet och dels även landstor-

men genom att inkallas till särskilda övningar skulle få tillfälle att på ett mycket effektivare sätt, än hittills varit fallet, öva sig i skjututbildning. Det har från mitt parti redan under föregående år framhållits, att om de medel, som anslås till skytterörelsen, i stället användes till bättre skjututbildning under beväringstiden skulle resultatet därav komma att ställa sig annorlunda, och denna uppfattning hyser jag för min del fortfarande, och jag tror, att den är riktig.

*Ang. det frivilliga skytteväsendets befrämjande.
(Forts.)*

Men härtill kommer ytterligare en omständighet, som jag inte kan underlåta att fästa avseende vid. Det är, såvitt jag kan se, endast ett jämförelsevis ringa antal av landets invånare, som delta i denna frivilliga skytterörelse, och av dem, som deltaga, torde det behöva frånräknas ytterligare ett avsevärt antal, innan man kommer fram till siffran för dem, som verkligen äro *aktiva* deltagare i rörelsen. Det är alldeles uppenbart, att under sådana omständigheter kan skytterörelsen icke komma att ha någon nämnvärd praktisk betydelse för vårt lands försvar.

Nu gör man — det förstår jag — häremot den invändningen, att ju mera intresse speciellt statsmakterna visa för denna rörelse, dess större blir anslutningen och dess större följaktligen dess betydelse. Men därpå ville jag svara, att i samma mån som det möjligen sker, i samma mån få vi en militärbudget nummer två, som skiljer sig från den förutvarande framför allt i det avseendet, att riksdagen icke har den nödiga kontrollen däröver. Det är för oss, såvitt jag kan se, inte möjligt att fullt klart kunna bedöma, hur dessa medel användas. Att en betydande del därav utgår i form av utgifter för ammunition, det har jag mig bekant, men en stor del därav utgår som kontanta medel, och det är under alla omständigheter synnerligen svårt för riksdagen att utöva den nödiga kontrollen över användningen av dessa medel. Ju mer summan stiger år från år, ju större denna budget blir, dess större blir följaktligen det belopp, som på det sättet användes, mer eller mindre okontrollerat, och det förefaller mig, som om ett sådant förfaringsätt icke så värst väl överensstämde med den svenska riksdagens traditioner.

Så kommer ytterligare härtill, att vid en tidpunkt som denna, då otaliga av vårt lands invånare lida nöd, då riksdagen här håller på att i timmar debattera om ganska nödvändiga anslag, till vilka man anser medel icke lämpligen för närvarande böra beviljas på grund av den knappa penningtillgången, så behöver all sparsamhet iakttagas och ändamål, som inte äro oundgängligen nödvändiga, måste sättas tillbaka. Detta ändamål är enligt mitt förmenande ett sådant, och jag kan därför inte vara med om att bevilja det anslag här är fråga om, i all synnerhet inte under nuvarande förhållanden, och då jag inte är övertygad om att det medför det praktiska resultat, som man avser med det samma.

Under sådana förhållanden, herr talman, och utan att i sakens nuvarande läge vilja nå närmare in på denna fråga, ber jag att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr Kloo instämde häruti.

Ang. det frivilliga skytteväsendets befrämjande.
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Den föregående talaren började sitt anförande med att papeka, hurusom man ansett, att de nuvarande förhållandena borde medföra, att man icke från det hållet gjorde en del invändningar mot åtskilliga punkter i huvudutskottet, vilka invändningar man kanske under andra omständigheter skulle finna lämpligt att framkomma med, men, sade han, ifråga om den frivilliga skytterörelsen måste han säga, att han fann det nuvarande ögonblicket lämpligt att komma med förslag om anslaget indragning, och i slutet av sitt anförande underströk han ytterligare, att detta på grund av de just nu rådande förhållandena skulle vara särskilt lämpligt.

Jag får säga, att jag ingalunda kan följa detta resonemang ifråga om anslaget till den frivilliga skytterörelsen. Jag kan främst icke göra det på grund av de förhållanden, som råda utanför vårt lands gränser, där det i dessa tider mera än någonsin har ådagalagts, vilken betydelse skjutskickligheten har. Vi ha sett i den utländska pressen, hurusom man i länder, där man ansett sig stå på höjden av militär utbildning, dock nödgats beklaga, att den frivilliga skytterörelsen icke på förhand omhändertagits på sådant sätt, som man nu funnit skulle varit önskvärt.

Men även förhållandena inom landet göra, att jag har svårare än någonsin att förstå, att man nu vill föreslå indragning av varje anslag till den frivilliga skytterörelsen. I statsverkspropositionen angives, vilken oerhörd anslutning till denna rörelse skedde redan under år 1913, en anslutning bland vårt folk, som var större än under något tidigare år. Men, mina herrar, sedan statsverkspropositionen skrevs, har man kommit närmare en utredning om anslutningen under 1914, och ehuru siffrorna för denna anslutning icke äro fullt definitiva, så är det dock påtagligt, att den vida överträffar anslutningen under år 1913. Det är sålunda påtagligt, att den frivilliga skytterörelsen i vida kretsar av vårt land, ja, över hela landet röner allt mera och mera anslutning, och då säger man, när detta är fallet, är ögonblicket inne att indraga varje anslag till denna rörelse.

Jag tillåter mig bestyrka vad jag uttalat med siffror, som ännu så länge äro approximativa, men vilka, såsom det försäkrats genom meddelande från skytteförbundens överstyrelse, komma de verkliga mycket nära och sålunda böra tillmätas vitsord. Ökningen bland nyinskrivna medlemmar i skytteförbunden under år 1914 uppgick till icke mindre än 106.747 och överträffar således siffran för 1913 med icke mindre än 42.125. Antalet aktiva medlemmar visar en motsvarande höjning under året med icke mindre än 48.891.

Den ärade talaren uttalade, att han trodde, att ur försvarssynpunkt den frivilliga skytterörelsen hade liten betydelse, och han ansåg, att det skulle vara bättre, om jag förstod honom rätt, ifall man i stället ökade skjututbildningen hos de värnpliktiga. Givetvis skulle en sådan ökning av skjutskickligheten hos de värnpliktiga kräva ökade anslag från statsmakternas sida, men jag är icke lika säker på, att

när en proposition om sålunda ökat anslag föreläge i riksdagen, den ärade talaren skulle vara lika villig att acceptera sådana anslagskrav, som han nu är att ställa dem i utsikt, men även om så skulle vara förhållandet, tillåter jag mig säga, att jag icke tror, att en sådan ökning på det området skulle täcka vad den frivilliga skytterörelsen täcker. Den frivilliga skytterörelsen öppnar möjlighet till förvärvande av skjutskicklighet för många, som icke komma i åtnjutande av den undervisning, som de värnpliktige komma i åtnjutande av, och jag ber alldeles särskilt att i detta avseende få erinra om, huruledes de, som under året i egenskap av landstormsmän inkallats, funnit hos sig själva en brist, som de sökt avhjälpa, därigenom att de, sedan de återkommit till hemorten, i stora skaror inträtt i den frivilliga skytterörelsens led. Dessa kunna givetvis icke på annat sätt få den skjututbildning, som de nu genom den frivilliga skytterörelsen kunna förvärva, och jag ber få meddela, att ökningen bland dem, vilka såsom landstormsmän anslutit sig till den frivilliga skytterörelsen, uppgår till 28,589.

Ang. det frivilliga skytteväsendets befrämjande.
(Forts.)

Vid denna sena timme är det icke skäl att ingå på flera detaljer beträffande den frivilliga skytterörelsen, utan jag ber endast att för min del få säga, att ett av de viktigaste skälen för mig att ivrigt taga till orda för statsutskottets här gjorda framställning är, att detta bidrag till vårt försvar är byggt på frivillighetens grund, och när vi se svenska folket i så stor utsträckning frivilligt ställa sig i denna försvarsgrens led, bör sannerligen svenska riksdagen icke ställa sig avvisande.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Med herr Ekman förenade sig herr *Lindvall*.

Herr Branting: Jag ber endast få till protokollet antecknat, att om det blir votering, kommer jag att ge min röst för anslag till den frivilliga skytterörelsen.

Häruti instämde herr *Palmstierna*.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 44 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Ang. det fri-
villiga skytte-
väsendets be-
främjande.

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 93 ja mot 55 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 45.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. garni-
sonssjukhusen i
Stockholm, å
Karlsborg och
i Boden.

Härpå föredrogs *punkten 46*, angående garnisonssjukhusen i Stockholm, å Karlsborg och i Boden; och yttrade därvid

Herr Kaijser: Herr talman, mina herrar! Jag har ingen-
ting att invända emot utskottets förslag i denna punkt, men jag ville
begagna tillfället att vid föredragningen av densamma säga några
ord angående garnisonssjukhuset i Stockholm.

Vid besök på detta sjukhus har jag funnit det vara nästan i
förfall. Frågan om garnisonssjukhusets förflyttning har varit på
tal sedan 10 å 15 år tillbaka, och det har även varit en kommitté
tillsatt för cirka 12 år sedan för att inkomma med förslag i frågan.
Emellertid tror jag, att den kommitténs förslag gick ut på förflytt-
ning av garnisonssjukhuset till Ladugårdsgärde, och när regementena
nu skola flyttas därifrån, äger detta förslag icke längre aktualitet.

Det tyckes nu, som om vederbörande anse, att garnisonssjuk-
huset under tiden skall stå och alldeles förfalla. Jämför man detta
sjukhus med ett annat sjukhus, som snart skall förflyttas, nämligen
Serafimerlasarettet — detta är äldre än garnisonssjukhuset och det
är meningen att förflytta det om 10 år — så finner man, att Sera-
fimerlasarettet är snyggt och fint och fullkomligt modernt, och att
där intagna patienter kunna få den allra bästa vård, som står att få.
Vad beträffar garnisonssjukhuset, är emellertid detta under nu-
varande förhållanden icke möjligt. När så är fallet under fredstid,
hur skulle det då se ut i krig? Likaledes frågar man sig, huru
andra garnisonssjukhus skola se ut, när garnisonssjukhuset i Stock-
holm ser ut på detta vis. Jag har sökt taga reda på den saken och
funnit, att garnisonssjukhuset i Karlskrona är mycket väl hållet,
men det tillhör icke armén, utan flottan, och av de övriga garnisons-
sjukhusen skall det i Boden vara något så när tillfredsställande, men
med de andra är det si och så med.

Naturligtvis är det icke min mening att göra chefen för lant-
försvarsdepartementet på något sätt ansvarig härvidlag, men jag
skulle vilja hemställa till honom, om icke honom hans bemedling
de värsta bristerna skulle kunna snarast avhjälpas och det till nästa
års riksdag skulle kunna komma in ett förslag om nödiga repara-

tioner och eventuell tillbyggnad av garnisonssjukhuset, så att de patienter, som vårdas där, må erhålla en vård, som motsvarar nutidens fordringar.

Ang. garni-
sonssjukhuset i
Stockholm, å
Karlsborg och
i Boden.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 47—49.

Utskottets framställningar bifölles av kammaren.

Punkterna 50 och 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—55.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Sedan *punkten 56*, angående övriga ordinarie anslag, föredragits, anförde:

Ang. övriga
ordinarie
anslag.

Herr Ingvarson: Herr talman, mina herrar! Innan klubban faller över huvudtiteln i sin helhet, kan jag icke underlåta att uttala en förhoppning. Såsom alla ha sig bekant, har det för icke länge sedan vid laboratoriet här ute på Ladugårdsgården inträffat en sorglig olycka, som kostat flera arbetare livet och bragt deras efterlevande i nöd och bekymmer. Det finns i denna huvudtitel, av helt naturliga skäl, ingenting talat om den saken, men jag vågar uttala den förhoppningen, att riksdagen måtte få motse en framställning om statens ingripande för att hjälpa olyckans offer, i den mån detta låter sig göra. Jag känner till, att genom frivilliga insamlingar en del melet redan ha anskaffats för detta ändamål, men dels torde dessa vara otillräckliga, och dels förefaller det mig, att det i föreliggande fall är statens skyldighet att gripa in och göra någonting. Det finnes enligt mitt förmenande så mycket större anledning därtill, som de förhållanden, under vilka ifrågavarande personer arbetade, voro sådana, att man inte gärna kunde kalla dem fullt tillfredsställande.

Vid en liknande statsanstalt i Karlskrona inträffade för tio år sedan en liknande olycka, som visserligen icke medförde, att ett flertal människor blevo offrade, men som lätt kunde ha medfört detta. Efter den olyckan ordnades lokalerna på den platsen på sådant sätt, att man för framtiden sökte i görligaste mån undvika en upprepning av det skedda. På den arbetsplats, det här är fråga om, har det, enligt vad jag erfarit, varit så ordnat, att ett flertal personer med delvis olikartade sysselsättningar voro sysselsatta i samma rum, varigenom olyckans omfång måhända har blivit större, än annars skulle ha blivit fallet. Under

Ang. öfriga
ordinarie
anslag.
(Forts.)

dessa förhållanden synes det mig dess mera önskvärt och riktigt att staten griper in för att i görligaste mån skydda de efterlevande.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra, utan har endast velat uttala den förhoppningen, att så måtte komma att ske.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Mörckel: Jag ber att få upplysa, att propositioner i detta ärende äro under utarbetande och med det snaraste skola till riksdagen avlämnas. Det enda, som fördröjt saken litet grand, är den utredning, som måste ske angående i vad mån de olika familjerna äro i behov av pension. Men, som sagt, propositioner äro under utarbetande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 9 och 10.

Lades till handlingarna.

Ang. ålders-
tillägg för
kvinnlige biträden hos
statskontoret.

Efter föredragning härpå av *punkten 11*, angående ålderstillägg för kvinnliga biträden hos statskontoret, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Pålsson, som yttrade: Jag skall be att få yttra några ord med anledning av denna punkts ordalydelse. Det är här meningen att ge de kvinnliga biträdena en favör genom att ge dem ett ålderstillägg omedelbart, då de befordrats till närmaste högre lönegrad. Det är ju så, att vi ha tre stycken olika lönegrader för de kvinnliga befattningshavarna, den lägre, från 1.200 kronor med två ålderstillägg upp till 1,600 kronor, där nästa avlöningsgrad vidtar, vilken i sin ordning har två ålderstillägg upp till 2.000 kronor, varefter den tredje tar vid. Nu har man ju åsyftat att ordna det så, att då någon t. ex. passerar mellan den lägre och den högre avlöningsgraden och då erhåller 1,600 kronors avlöning, så skulle den befattningshavaren därvid genast få ett ålderstillägg, och den saken är naturligtvis rättvis nog, såvitt man åtnjutit senaste ålderstillägget under så många år att man bort intjänat ett nytt. Man började visst redan i föl med dessa bestämmelser. Den här gången gäller det statskontoret, och sedan kom-

mer man naturligtvis att gå igenom alla verken. Men skulle det i alla fall icke kunna hända, om man drar ut konsekvenserna av denna punkts ordalydelse, sådan den här föreligger, att resultatet skulle kunna bli något egendomligt. Det skulle ju kunna inträffa, att en sådan befordran till högre lönegrad skulle kunna ske endast åtta eller fjorton dagar efter intjänat ålderstillägg 1,600 kr. Om så skulle äga rum, så skulle således vederbörande enligt denna punkt kunna hoppa över 1,600-kronors-lönegraden genom att endast kvarstå dessa åtta eller fjorton dagar i denna lönegrad och med detsamma komma upp till 1,800, och det får man väl säga, att det bleve för mycket av det goda. Här borde väl göras en supplerande bestämmelse, så att det icke bleve möjligt att hoppa över en lönegrad, utan man skulle i varje fall stanna i vanlig tid i den lönegrad, som uppnåts innan man gick i en ny.

*Ang. ålders-
tillägg för
kvinntiga bi-
träden hos
statskontoret.*
(Forts.)

Jag har endast velat påpeka detta. Jag antar, att saken på något sätt kan ändras vid kommande riksdag, så att det blir bättre och mera rättvist ordnat, och så att det blir möjligt att — såsom jag tror, att det enligt denna punkts ordalydelse skulle kunna ske — kan gå nästan direkt ifrån 1,400 till 1,800 kronors avlöning. Jag har således intet yrkande, herr talman, utan jag har endast velat påpeka denna sak.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—18.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20 och 21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkten 23.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Ang ersätt-
ning
till sjömans-
husen.

Punkterna 25—40.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Sedan *punkten 41*, angående ersättning till sjömanshusen, lärpå föredragits, yttrade

Herr Thore: I förevarande punkt har Kungl. Maj:t begärt en ersättning av 40,000 kronor åt sjömanshusen för dem å iggande göromål med värnpliktigas inskrivning och redovisning samt utarbetande av sjöfartsstatistiska uppgifter. Det heter i den kungl. propositionen, att det skall lämnas »skälig ersättning». Om med »skälig ersättning» menas, att sjömanshusen skola behörigen gottgöras för de göromål, som de härvidlag ha att utföra, så kan emellertid ordet »skälig» icke användas i detta sammanhang.

Här nämnas ett par av de göromål, som sjömanshusen ha att utföra för statsverkets räkning, nämligen värnpliktigas inskrivning och redovisning. Men detta är inte på långt när allt, som åligger sjömanshusen i statsverkets tjänst. Om man går till reglementet för sjömanshusen eller i övrigt studerar deras verksamhet, så skall man finna, att det är en betydlig mängd förrättningar, som de ha att göra för staten. Det finnes i instruktionen för sjömanshusombudsmannen punkter från A ända till och med S, vilka allesammans beröra statsverket. Varför nu icke ersättning skall lämnas för alla dessa göromål utan endast för en del, kan jag icke riktigt förstå.

För att man skall få se, hur mycket sjömanshusen ha att uträtta så skall jag be att få nämna några siffror angående deras omkostnader. Dessa uppgingo 1881 till 80,000 1897 till 118,000, 1907 till 178 000, 1910 till 177 000 och 1913 till omkring 225,000 kronor. Dessa utgifter ha huvudsakligen utgått för utförande av statsverkets angelägenheter, och det synes då, som om de 40,000 vore en mycket ringa ersättning. Det finnes inga medborgare i vårt land, som lidit så mycket av de rättsvidriga förhållandena, som inträtt under kriget, som just vårt sjöfolk. De ha förolyckats kanske i hundratal i utförande av verksamhet, som för landet äro absolut nödvändigt. Det synes då ganska hårt, att de pengar som sjöfolket inbetalt och som av redarna för dem inbetalts och vilka äro avsedda till sjömännens understöd och hjälp, i så betydande grad skola gå till utgifter för statsändamål.

Herr talman, jag har icke något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 42 och 43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkten 45.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Härefter föredrogs *punkten 46*, angående understöd åt aktiebolaget Svenska Amerika-Mexikolinjen; och anförde därvid

*Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika-Mexiko-
linjen.*

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Jag skall be att från början få säga ifrån, att jag icke kommer att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men det är några saker, som jag i sammanhang med behandlingen av denna och följande punkter anser lämpligt att yttra några ord om. Jag skall därvid försöka vara så kortfattad som möjligt, då jag tror, att det är ett allmänt intresse att icke draga ut i onödan på debatten. Jag hade annars tänkt i dess helhet citera en ledande artikel i en morgontidnings nummer av den 14 december 1914. Man hade med fullt fog kunnat citera alltsammans och sedan draga vissa konsekvenser utav de följande händelserna. Jag skall emellertid nu inskränka mig till att göra några korta citat ur denna artikel.

Där skrives sålunda: »Sedan århundraden tillbaka har i alla sjöfartsidkande länder staten nödgats konstituera sjöfarten såsom ett från vanlig näringsdrift avskilt verksamhetsområde av offentlig karaktär och betydelse. För detta samhällsområde har överallt uppbyggts en speciell civil lagstiftning genom vilken helt andra rättsnormer träffats än de som gälla handel ochandel i övrigt. I det stora hela har man emellertid ej velat socialisera hela denna verksamhet utan bibehållit det drivande moment till framåtskridande, som ligger i bevarandet inom vissa gränser av det privata företagareintresset — redareintresset. Genom en synnerligen utgrenad speciallagstiftning har sålunda staten organiserat grunderna för sjöfartsdriften och undanröjt en mängd vid densammans utövande uppkomnade hinder, men själva utnyttjandet av detta avgränsade område har i huvudsak överlämnats åt enskilda. Statens medverkan har dock icke stannat vid endast detta, utan måst anlitas jämväl för en mängd av sjöfartens sär-egna natur betingade anordningar, som direkt komma sjöfartens idkare till godo, men vilka dessa icke kunnat själva åvägabränna. Det torde med avseende härå vara nog att erinra om lotsverket, fyrinrättningar, livräddningsanstalterna, sjömanshusen o. s. v.»

Sedan gör man vissa jämförelser och påvisar, under vilka omständigheter man har reglerat förhållandena inom ett annat kommunikationsområde, men därvid skall jag inte unne hålla mig nu. Jag skall fortsätta med att citera ett stycke längre fram i samma artikel:

»Den privilegierade ställning, som staten berett sjöfartens idkare, har dock icke varit tillfyllest för dess utvecklande i bredt med landets växande behov. Det har visat sig nödvändigt att med direkta stats-

*Aag. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika-Mexiko-
linjen.
(Forts.)*

åtgärder ekonomiskt och eljest taga denna verksamhet under armarna. I den internationella konkurrensen måste stöddas genom statens politiska makt och organ — våra traktater, legationer och konsulat äro ofta huvudsakligen inriktade på sjöfartens stödjande, ja vanligen endast på vissa särskilda rederiers rörelse. Men icke nog härmed. Regelbundet anvisas högst betydliga belopp av statsmedel till hjälp åt rederier för att sätta dem i stånd att vidga och stärka sin verksamhet. Under synnerligen gynnsamma villkor utlämnas rederilån på sammanlagt $1\frac{1}{2}$ å 2 miljoner kronor till 12 å 15 rederier varje år. Och för uppehållande av vissa regelbundna sjöfartsförbindelser, som ansetts vara av större betydelse för landet, utgå årligen avsevärda statssubventioner. Känt är ju ock, att staten iklätt sig ekonomiskt ansvar till enorma belopp för att möjliggöra sjöfartens fortgång trots krigstillståndets risker.»

I fortsättningen göres det vissa reflexioner över hur vederbörande uppfattat sin ställning i förhållande till det starka stöd, som statsmakterna givit denna näring. Men jag skall icke heller citera detta.

Jag skall gå över till att citera en annan tidskrift, som lämnar åtskilliga upplysningar i denna fråga, som det kan vara av intresse att här få citerade. Jag kan nämna, att det är tidskriften »Forum» för den 6 februari i år, för den händelse någon av kammarens ledamöter önskar se efter, vad som står i artikeln i dess helhet. Den handlar nämligen om vårt livsmedelsbehov och där omnämnes, att Förenta Staterna i år haft en rekordskörd i vete och att priset är ungefär 60 % högre än det normala priset. »Men», säges det, »i en oerhört mycket starkare takt ha frakterna stegrats. Under vanliga tider äro de redare, som föra tonnage mellan Amerika och Skandinavien, fullt belåtna — även om utresan sker i barlast — med en hemfrakt av $\frac{3}{6}$ per quarter vete från U. S. A. och $16\frac{1}{6}$ å $17\frac{1}{6}$ per ton från Sydamerikas ostkust (La Plata). Under de sista veckorna har nu begärts och villigt betalats i förra fallet $13\frac{1}{6}$ å $14\frac{1}{6}$ och i det senare $75\frac{1}{6}$ å $80\frac{1}{6}$. D. v. s., medan vete stigit med 60 procent, ha frakterna sprungit upp med omkring 400 procent!»

Man talar därpå om hur frakterna undan för undan stigit och kommer till den upplysningen, att en fyrdubbling av frakten från U. S. A. eller Sydamerika med nuvarande kursvärden betyder en höjning av det importerade vetets pris med i runt tal 4.75 kronor per 100 kg. i svensk hamn. »Denna fraktstegring», heter det, »överstiger således med drygt en krona hela spannmålstullens belopp och mer än motväger den prisminskning, som tullsuspensionen skulle medföra.»

Därpå gör man åtskilliga reflexioner och polemiserar mot vad vad som skrivits i åtskilliga av huvudstadstidningarna — jag vill inte trötta med att citera längre — och kommer sedan med en direkt beräkning om, hur olika förhållanden kunnat inverka för att stegra fraktkostnaderna. Man talar om de ökade premierna för krigsförsäkring, den ökade avlöningen, kolpriserna, fraktassuranserna och den längre restiden o. s. v., och artikelförfattaren kommer med en myc-

ket specificerad och detaljerad uppgift härom för en ångare på 6,000 ton, som är beräknad med utfärd till U. S. A. i ballast och hemfrakt med vete. Efteråt gör han några reflexioner, som grunda sig på de siffror, som anförts i tabellen och säger: »För varje resa kvarstår således en ren extravinst på omkring 232,000 kronor. Denna extravinst uppgår till drygt två och en halv ganger bruttofrakten för en resa under normala förhållanden och betyder omkring 30 procent i nettovinst å fartygets värde. Tre sådana resor — fullbordade under loppet av nio månader — och så gott som båtens hela värde är intjänat utöver vanlig vinst! Det må förlätas, att man vid begrundande av dylika siffror gör denna tysta fråga: vilket är för folkhushållningen angelägnare — att ett litet fåtal ägare av ett för hithörande av vårt viktigaste livsmedel nödvändigt material göra oerhörda vinster eller att detta livsmedel under en tid, då alla utgifter för det dagliga livets nödortf stegrats, kunde bjudas alla landets innebyggare till ett 15 å 20 procent billigare pris?»

Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika-Mexiko-
linjen.
(Forts.)

Nu kan man fråga sig: äro dessa uppgifter riktiga? Ja, därom vågar jag naturligtvis inte säga någonting bestämt, men jag har försökt att göra mig underrättad därom, och funnit, att det är inte alls något fel med dem, utan att man nog kan ta dem för goda, och jag får sålunda utgå ifrån, att uppgifterna äro riktiga, tills motsatsen bevisats. Under sådana förhållanden skall jag be att få säga såsom min personliga mening, att genom ett sådant tillvägagångssätt synes det mig, att både statens och för övrigt allas intressen, industriens och lantbrukets, kort sagt, *allas* intressen ha trätts för nära genom denna oerhörda höjning av fraktsatserna. Det är särskilt att ta i betraktande, att man vet, att på många håll i landet, och kanske överallt, denna brist på spannmål är ytterst kännbar så att man nästan skulle kunna tala om nödtillstånd på sina håll. Men vad skall man då tänka om att höjningen i frakterna ensamt har pressat upp priserna på nödvändighetsvarorna i en så avsevärd grad som den beräkning jag nyss citerat gav vid handen. Jag kan inte uraktlåta att peka på, att det i dessa tider torde finnas inte så få, som kanske få nöja sig med bara brödet till sin huvudsakliga föda. Det är inte möjligt helt enkelt att kunna åstadkomma någonting annat för dem i många, alltför många fall. Att då få vidkännas en 15, 20 % förhöjning av priserna enbart på grund av att det inte varit möjligt att åstadkomma rimliga fraktsatser tycker jag är alldeles ovanligt hårt.

Jag kan inte uttrycka vad jag i detta hänseende känner bättre än min partikamrat herr Christiernson gjorde i remissdebatten. då han talade litet om dessa saker. Han säger där på sätt, som följer: »Man blir verkligen något bitter, när man finner, att dessa rederibolag alldeles tyckas ha glömt, att de dock äro staten någon tack skyldiga. De ha glömt, att svenska folkets ställning i närvarande stund är synnerligen bekymmersam i det vi sakna den behövliga spannmålskvantiteten. Att då dessa stora rederibolag, intet nämnt och intet glömt, utnyttjat fraktmarknadens läge till det yttersta — ja, jag vill gå så långt, så jag säger till det yttersta för att klå staten — är icke vackert. Särskilt i en tid som denna, då det patriotiska

Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika-Mexiko-
linjen.

(Forts.)

talet har flödat något starkt, är det icke vackert att finna, att man för möjligheten att förtjäna glömmar allt annat.» Jag kan för min del inte annat än på det kraftigaste instämma i detta yttrande, emedan det enligt min uppfattning är fullt berättigat.

Man kan vidare, då man är anställd inom kommunikationsverken — ehuru visserligen i enskild tjänst — inte underlåta att åtminstone försöka göra en liten undersökning om vilka möjligheter man i detta avseende har att kunna åstadkomma en reglering och se efter, om det finns några möjligheter beträffande detta kommunikationsområde motsvarande dem man har inom t. ex. järnvägsväsendet. Jag ber då att få understryka, att de enskilda järnvägsföretagen inte ha någon möjlighet att på eget bevåg höja frakttaxor och dylikt, utan om det också gäller en aldrig så liten ökning, måste dessa enskilda järnvägar gå en mycket lång omväg för att nå sitt mål att kunna åstadkomma en höjning i dessa. Det är möjligt, säger jag, överallt annars, att kontrollera denna verksamhet. Men huru är det här ifråga om rederinäringen, som ju också måste anses, till övervägande del åtminstone, vara ett kommunikationsföretag, ett kommunikationsverk i stort, kanske man vågar kalla det? Jag tror, att härvidlag har det visat sig, att det inte finnes någon annan regulator än den, som ligger i att man försöker komma upp till så höga frakter som möjligt även med utnyttjande av en för landet i övrigt prekär situation.

Häremot gör man helt säkert den invändningen, att tonnage är internationellt och att det därför möter åtskilliga svårigheter att ingripa här. Ja, det är givet, att jag såsom varande, om jag får begagna uttrycket, landkrabba, har mycket små förutsättningar att ge mig in på att bedöma den saken, men så mycket torde vara säkert, att det inte borde vara alldeles omöjligt att åstadkomma någonting även på det här området. Det skulle ju kunna tänkas, att man skulle genom att samtidigt föreskriva maximitaxor och exportförbud för tonnage ändå kunna åstadkomma något för att hålla fraktsatserna nere, och jag för min del kan inte underlåta att säga, att jag hyser den uppfattningen, att om det visar sig nödvändigt, bör staten till och med kunna uppträda som konkurrent på detta område. Vi ha sett, att på lantkommunikationernas område har detta gått ganska bra, och det har verkat reglerande i många hänseenden. Det är min uppfattning, att det kanske icke vore omöjligt för staten att göra något i den riktningen här också, och om vi inte ha möjlighet att skaffa oss nödigt tonnage nu med detsamma, kan jag icke inse, varför vi, då vi i alla fall äro underkastade följdena av ett ekonomiskt krig, skulle kunna vara litet grand hårdhänta och gent emot en näring, som dock så mycket har syndat på nåden, om jag får begagna det uttrycket, taga till hårdhandskarna och skaffa oss det tonnage vi nödvändigt behöva genom att anlita expropriation, där så befinner nödigt. Jag tror i alla händelser, att det är en allmän uppfattning — och att den åsikten är spridd i alla samhällsklasser, — som med styrka kräver, att regeringen med fastare hand än hittills ingriper i frågan om rimligare fraktsatser för de nödvändighetsvaror, som landet behöver importera.

Jag skall tillåta mig göra den frågan: Saknar regeringen förbindelser med rederierna? Det är en sak, som jag inte vågar bestämt yttra mig om, men det förefaller mig, som om man inte skulle ha så värst stora möjligheter i det fallet. Eller vågar man fälla det yttrandet, att viljan till ingripande blivit för svagt manifesterad gent emot rederinäringens målsmän? Vad vet jag? Jag har endast velat framkasta dessa tankar, och det skulle vara kärt, om man finge veta, att motsatsen vore förhållandet. Men jag vill säga: vad skall man tro, när det befinnes, att resultatet av den s. k. fraktkonferensen blivit plus minus noll, blivit en fullständig kapitulationsakt inför det, av allt att döma, kompakta motstånd, som rests på varje punkt? Då jag begagnar så pass starka ord, så — jag ber få framhålla det — gör jag det på grund av det resultat, som denna fraktkonferens kommit till, nämligen att rikta en vädjan till redarföreningarna att till närmare behandling uppta frågan om lägre frakter. Vad betyder detta? Mig påminner detta om den gamla fabeln om vargen och lammets, och man kan lätt räkna ut, vem som spelar lammets roll härvidlag. Man har alltså inte kunnat komma till annat resultat än till en uppmaning till redarföreningarna att uppta frågan till närmare behandling om lägre frakter, men jag får säga, att något mera har man dock haft rätt att vänta av en sådan konferens, och särskilt med hänsyn till svenska förhållanden tror jag, att det vore möjligt att åstadkomma något mera givande, än hittills visat sig vara fallet.

Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika-Mexiko-
linjen.
(Forts.)

Men det kan ju hända, att det är så, att regeringen anser sig sakna nödiga maktmedel. Ja, i så fall tror jag, att riksdagen skall befinnas vara villig medverka för att avhjälpa denna brist, för att möjliggöra, att de, av allt att döma, med så rymligt samvete utrustade handhavarna av de privata profitintressena hållas inom rimlighetens gränser. Ett är visst, att alla, som känna trycket av de abnorma fraktpreiserna i en eller annan form, alla, som erfara, att priset å en del nödvändighetsvaror därigenom onaturligt stegrats och en förut nog så pressande dyrtid gjorts ännu svårare, ännu outhärdligare, skola hålla regeringen räkning för vad den gör i nationens, i *hela* samhällets intresse för att nu pågående uppskörtning av såväl staten som allmänheten må bringas att upphöra.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr vice talmannen, som under herr Anderssons i Råstock yttrande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav här efter ordet till

Herr Palmstierna, som anförde: Ja, herr talman, den föregående talaren har berört ett ämne, som enligt mitt förmenande likväl borde ge anledning till ett svar från regeringsbanken, och därför tog jag mig friheten begära ordet, innan klubban föll för att anmoda herr finansministern om ett uttalande. Här har nämligen riksdagen under årets remissdebatt fått ett löfte från regeringen, ett

Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika-Mexiko-
 linjen.
 (Forts.)

löfte, uttalat av hans excellens herr utrikesministern, där han till svar på en fråga, som av herr Christiernson framställdes, sade, att det skulle komma till stånd en överläggning mellan representanter för de tre nordiska länderna i syfte att söka stäcka denna frakthöjning och för övrigt ordna dessa fraktsatser till de respektive ländernas nytta. Nu, herr talman, när denna punkt föredragits, tror jag, man har rätt att till den närvarande regeringsrepresentanten få framställa en del spörsmål i denna fråga.

Efter utrikesministerns förklaring fick man den ganska bestämda uppfattningen, att ett säkert och kraftigt initiativ skulle tagas från regeringens sida. Under sådana förhållanden blev förvåningen ganska stor, när herr sjöministern tillsatte en konferens, där statens representanter bestodo av trenne redare och blott en representant från statens livsmedelskommission. Jag vill gärna säga, att även personvalet var av den beskaffenhet, att man redan från början kunde ana, vilket resultat denna redarkonferens skulle komma till.

Men ändå, fast man liksom i förväg kunde vara förvissad om detta, steg förvåningen alltmer, när man läste i dagens tidning om att resultatet av redarkonferensen blivit plus minus noll. Den vill ingenting göra, det läser man påtagligt mellan raderna, och ganska symptomatiskt är, att det inte gått genom dagspressen, att till denna redarkonferens protokoll finnes fogad en reservation, en reservation avgiven av direktör Wettergren, som i densamma förklarar, att vederbörande icke gittat försöka att få någon framställning utav kostnaderna för rederierna. När man läser aktstycket, får man även det intrycket, att man sorgfälligt har undvikit att ge den svenska allmänheten någon del av verkliga sifferuppgifter, som kunna motivera den ståndpunkt, som konferensen har intagit. Vidare uttalar reservanten, herr Wettergren, även som sin åsikt, att hela konferensen har uttryckt sig i synnerligen svävande ordalag. Ännu har inte denna reservation kommit till allmänhetens kännedom, men jag vill hoppas, att en diskussion i pressen kommer till stånd i anledning av icke minst denna reservation.

Men, herr vice talman, när nu denna punkt om de statssubventionerade linjerna föredragits, vill jag också för min del göra det uttalandet, att när svenska staten gjort vad den kunnat — och det är mycket rikliga medel, som givits till dessa linjer för att uppamma en samfärdsel med fjärran länder — så borde representanterna för dessa subventionerade linjer ha känt en *moralisk förpliktelse* till den svenska staten i dessa tider, och den moraliska förpliktelsen skulle ha varit så mycket större, som respektive företag gjort alldeles utomordentliga vinster under det sista året. Men vad se vi? Ingenting av denna känsla präglar deras uppträdande. Ja, jag skulle inför kamraren rent av kunna säga, att det nästan är tvärt om, att den svenska statens organ i dessa tider, för att få livsmedelstransporterna till Sveriges kust så billiga som möjligt, får söka *utländskt* tonnage och icke svenskt tonnage. Det är en *skam*, jag vågar använda det uttrycket, det är en skam, att sådant skall förekomma i synnerhet efter den

uppmuntran, som svenska staten och Sveriges riksdag givit rederinärningen. Jag vågar framhålla för den närvarande ledamoten av regeringen, att man väntar ett initiativ från regeringen i denna sak. Det kanske kan vara av ett visst intresse att erfara, att den italienska regeringen, stödd på 1908 års lag, genom en nyligen utgiven förordning har nedsatt frakttaxorna med 50 % för spannmål och mjöl för ingående frakter och dessutom låter anordna extra turer med ångare tillhörande de subventionerande linjerna, vilka ångare då ombesörja befraktningen till det egna landet.

Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika-Mexiko-
linjen.
(Forts.)

Nu förhåller det sig så, det är sant, med våra egna statssubventionerade linjer, att det är endast ifråga om exportgoods, som staten kan åsätta maximitaxor, och det är vidare så, att det är endast när den svenska staten invecklas i krig, som den mot viss gottgörelse kan taga fartyg och disponera över dem. Men jag vill framhålla, att när vårt land nu befinner sig i det allvarliga läge, som det gör, med hänsyn till sina livsmedelstransporter, har dock månad efter månad förgått utan att regeringen velat taga ett initiativ av motsvarande beskaffenhet, som det den italienska regeringen tagit. Vi ha skapat lagar för de exceptionella förhållanden, som nu råda, lagar beträffande moratorium, lag beträffande sedelutgivningen, och här föreligger ett lagförslag om att ge ökad befogenhet åt myndigheterna ifråga om rusdryckshanteringen o. s. v. Men i föreliggande sak, där det gäller att betrygga för svenska folket att på billigaste sätt få sitt bröd forslat över haven till Sverige, har från regeringens sida faktiskt *intet* initiativ av värde kommit. Jag vill för min del säga, att här kunde man ha väntat en framställning till riksdagen, eventuellt åsyftande en *provisorisk lag*, som gäve rätt för regeringen att *disponera svenska fartyg*, att åsätta *maximitariffer* för infrakter hit till Sverige och att utfärda *förbud mot export av fartygstonnage*. Nu är det ju så, att medan det är brist på tonnage, som går till Sveriges kust, låta rederierna sina båtar gå runt alla hav men vilja inte låta dem forsla säd till Sverige, fastän de tillhöra statssubventionerade linjer. Man kan ha rätt att fordra regeringens initiativ i detta hänseende.

Men jag vill, herr talman, för att icke ytterligare förlänga debatten endast giva en allmän reflexion mot slutet. Här är det dock så, att vi tangera med det lilla anförande, som jag hållit, ett spörsmål, som är av mycket stor och allmän räckvidd. Inom länderna ha vi sett nödvändigheten av att socialisera kommunikationsmedlen. I det staternas samfund, som ekonomiskt håller på att utveckla sig, har den nuvarande världskrisen också visat, hur oändligt viktigt det är, att mellan respektive stater icke förtröstning, icke den ekonomiska organisationen att utsuga konsumenterna får göra sig gällande, utan det allmännas intresse och följaktligen att på dessa linjer också en *socialisering* så småningom måste fortskrida.

Ja, herr talman, vårt halvöfolk, som är beroende av sina förbindelser utåt, känner säkerligen mycket starkt, när dessa linjer äro lagda i händerna på bolag, som icke tillräckligt i dessa tider känna sina förpliktelser. Och hårdast drabbar domen de statssubven-

Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika-Mexiko-
 linjen.
 (Forts.)

tionerade linjerna. Ännu vågar man hoppas, att regeringen vill komma till riksdagen med en framställning, som undanröjer dessa mycket allvarliga missförhållanden. När brödet, spannmålen kan fördyras med 5 kronor per 100 kg. på grund av stegrade fraktsatser som uppgå till mellan 400 och 500 procent, medan det ursprungliga priset på spannmål endast stegrats med 60 à 70 procent, och då man icke kan komma och säga, att här är det endast fråga om riskpremier och dylikt — nej, spekulationsmomentet är utomordentligt stort — då tror jag, att det är många, som vänta, att från regeringens sida ett kraftigt och lyckat initiativ måtte tagas i denna sak. Och det kvarstår ännu ett löfte från årets remissdebatt. Måtte det infrias på ett bättre sätt än den förolyckade redarkonferensen i Göteborg.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet V e n n e r s t e n : Herr talman. Den fråga, som de båda sista ärade talarne berört, kunna vi ju gärna alla erkänna vara av utomordentlig betydelse. Men lika säkert är — och det är jag alldeles viss om att dessa talare skola giva mig rätt i — att frågan är synnerligen svårlost.

Nu har herr Palmstierna påpekat, att under remissdebatten ett löfte avgivits här från regeringsbanken om att något skulle från regeringens sida åtgöras för att, såvitt möjligt vore, bringa någon lindring till stånd i de höga fraktsatser, vi få kännas vid för vår import av livsmedel och andra förnödenheter. Tyvärr måste jag med den siste ärade talaren säga, att det är beklagligt, att resultatet av redarkonferensen blivit sådant det blev. Men jag vågar ställa mig något mera förhoppningsfull gent emot detta magra resultat likvisst, än den siste ärade talaren tycktes göra. Jag har ännu icke officiellt varit i tillfälle att se, till vilket resultat konferensen ifråga har kommit, och jag har icke heller därför något annat än ett tidningsreferat att hålla mig till. Jag förmodar emellertid, att det är exakt. Där står då, bland annat, något, som jag fäst mig vid, nämligen: »Men om ingen liknande orsak föranleder förhöjning av frakterna, men dessa likväl skulle stiga, kan man tänka sig, att de skandinaviska redarna av hänsyn till det allmännas intresse skulle kunna förmås att icke begagna sig av dylik höjning för transport till Skandinavien av sådana viktiga varor som spannmål, fodermedel och kol.» Ja, det synes mig, som om häri låge en antydning, som icke borde lämnas obeaktad. Och det är ju möjligt, att detta uppslag kan leda därhän, att under regeringens medverkan någon åtgärd kan vidtagas, som knyter fast vid detta halva löfte och försöker utnyttja det till fromma för frakternas reglerande. — Men som jag sade nyss, detta är ett utomordentligt svårlost spörsmål, och var och en kan väl inse, att det måste så vara.

Beträffande våra statssubventionerade linjer har ju redan den senaste ärade talaren framhållit, hurusom i de kontrakt, som mellan dem och staten uppgjorts, det endast bestämts maximifrakter för

vårt exportgods. Man hade vid dessa kontrakts uppgörande tydligen icke kunnat tänka sig in i en sådan situation som den nu föreliggande. Eljest hade måhända klok förtänksamhet bjudit att söka även för sådana fall fastslå något villkor i rimlig form. Jag tänker mig möjligheten därav. Nu har så icke skett, och dessa subventionerade linjer hava endast den förpliktelsen att frakta ut svenska exportvaror till vissa högsta frakter, vilka icke få överskridas; och så sker givetvis nu. Man måste härutinnan se en betydande fördel, som vi för närvarande äga för vår export, låt vara att den icke så omedelbart kommer den stora allmänheten tillgodo som en nedsättning av infrakterna till landet skulle göra.

Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika-Mexiko-
linjen.

(Forts.)

Emellertid är det så, att de statssubventionerade linjerna — jag syftar här på dem, för vilka fortsatt subvention nu begäres — icke befara trader, på vilka vi nu kunna hämta vår spannmål. Ostasiatiska linjen går även till Indien men där råder exportförbud å spannmål. Den australiska linjen går likaledes till land, där sådant exportförbud råder. Vi ha vidare den mexikanska linjen, delad i den nordliga och den sydliga, men för dessa ha frakterna, såvitt jag är riktigt underrättad, sedan en lång tid varit uppgjorda, så att dessa linjer icke kunna användas för den nu ifrågavarande importen av närings- och fodermedel. Livsmedelskommissionen har också därför i huvudsak fått hålla sig till trampångare, och det är ju givet, att gent emot dem har man icke samma hållhake, om jag så får uttrycka mig, som man, moraliskt sett åtminstone, skulle kunna ha gent emot de statssubventionerade linjerna, vilka som nämnt äro bundna vid sina bestämda reguljära trader.

Emellertid skulle man kunna säga: ja, men dessa trampångare ägas ofta nog av firmor, som ha rederilån, och här kunde en liknande moralisk förpliktelse anses föreligga, som den jag nyss åsyftade. Ja, jag vill säga, att efter det magra resultat man har kommit till vid redarekonferensen, skulle man ju kunna tänka sig, att nästa steg vore att nu söka vidtaga någon verksammare åtgärd. Det är mig väl bekant, att saken redan varit föremål för förberedande utredning, vilken eventuellt efter närmare undersökning skulle kunna leda till någon sådan åtgärd som den, som här under debatten omnämnts. Jag kan icke här förbinda mig till att försöka driva den saken fram. Den kanske icke ens tillhör det område jag har att företräda. Men jag ber att få försäkra, att saken haft min uppmärksamhet sedan någon tid tillbaka, och att den icke gått snabbare fram, beror just på den omständigheten, att man velat avvakta resultatet av ifrågavarande redarekonferens.

Emellertid, huru sörsligt det än må vara med dessa höga frakter och deras inverkan på vår spannmålsimport, kunna vi i viss mån finna en tröst däri, att vår livsmedelskommission lyckats befrakta en mängd ångare till relativt låga frakter. Jag vill nämna några siffror, och jag tager då fraktsatserna från Förenta staterna i engelskt mynt per quarter spannmål. De ha varit 7/3, 7/8, 8/3, 8/7, 10/3, 10/6, 10/6 och 11/—. Det gör ett genomsnitt, som rätt väsentligt understiger de nu rådande fraktsatserna. Det är ju en tillfreds-

Ang. understöd
 åt aktiebolaget
 Svenska Ame-
 rika-Mexiko-
 linjen.
 (Forts.)

ställelse i alla fall, att vi på detta vis lyckats tillförsäkra oss jämförelsevis moderata frakter för en stor del av det behov vi tillgodosett genom inköp från Nordamerikas Förenta Stater. Jag har därmed icke velat säga, att det icke varit ännu lyckligare, om man kunnat genom någon överenskommelse med rederierna, som här är antytt, få dessa frakter ännu lägre. Som saken ligger nu, är det emellertid synnerligen svårt att göra någonting utan mycket starkt ingripande åtgärder, vilka vanligen visa sig medföra verkningar, som reducera de avsedda fördelarna och som icke i första ögonblicket kunna rätt överskådas.

Jag har härmed önskat säga, att saken haft regeringens uppmärksamhet, och jag försäkrar, att den fortfarande skall ha det. Jag vågar tillägga, med hänvisning till vad jag nu anfört, att resultatet av redarekonferensen blott skall vara en eggelse till att söka tränga frågan närmare inpå livet.

Herr Thore: Det skulle vid detta tillfälle vara av ett visst intresse att ingå på huru subventionerna till vissa av våra svenska ångbåtslinjer verkat, särskilt som det i år är 10:e året som dessa subventioner förekomma i budgeten. Går man då tillbaka till år 1906 skall man finna att det var fråga om två ångare på 8,000 bruttoton tillhörande Rederiaktiebolaget Nordstjärnan. Nu har denna transoceanaf trafik utvecklats därhän, att vi för närvarande ha omkring 40 ångare på omkring 150,000 bruttoton. Vidare framgår att bland de fyra ångbåtsbolag, som blivit subventionerade, 2 allaredan försvunnit från denna huvudtitel, vilket visar att de nu kunna reda sig själva. Subventionen till det tredje bolaget har t. v. blivit avford. Och beträffande det fjärde, synes det som om man knappast behövde befara, att det under den närmaste framtiden komme att taga några statssubsidier i anspråk. Det har alltså visat sig, att den subventionspolitik, som följts här i kammaren — visserligen införd med en viss betänksamhet och tvekan — har lämnat mycket goda resultat. Vi ha fått dessa transoceanalinjer mycket billigt från statsverkets sida sett, i jämförelse med vad man i utlandet i subventioner fått betala för sina linjer. Och ur nationalekonomisk synpunkt ha de varit till stor fördel, särskilt ifråga om vår exportindustri. Det skulle som sagt kunna vara ganska mycket att säga om den saken, men jag vill icke gå in på det ytterligare. Jag vill endast med några ord bemöta ett par föregående talare.

Herr Andersson i Råstock uppläste vissa delar av en artikel i Stockholms-tidningen för den 14 december förra året, en artikel som var särdeles tendentiös mot redarenäringen och sjöfarten. Så många vilseledande uppgifter om sjöfarten har jag sällan sett sammanförda i en tidningsspalt. Det framhålles i denna artikel, vilka stora tjänster, som staten gjort sjöfarten. Staten har exempelvis upprättat lotsverk, fyrar och dylikt. Men det talas icke om, att det är sjöfarten, som får betala detta. Sjöfarten får det ingalunda gratis. Som statsinkomster i år stå upptagna 2,500,000 i fyr- och båkavgifter och 1,200,000 kronor i lotsavgifter. Vilket betalas av

den utrikes sjöfarten medan all inrikes sjöfart, fiskefarten och örlogsmarinen få fyrbelysning och utprickning gratis. Vi ha vidare ett belopp av 900,000 kronor i budgeten som kallas lastpengar, en direkt skatt, som icke vilar på någon annan näring och som ingår som direkt inkomst till staten. Man skulle kunna fortsätta och uppvisa, vilka stora belopp som staten får i årlig intäkt av sjöfartsnäringen, men det sagda må vara nog.

Ang. understöd
at aktiebolaget
Svenska Ameri-
rika-Mexika-
linjen.
(Forts.)

Man talar vidare om att sjöfarten åtnjuter rederilån. Ja, det har den fått till en ränta av 4 procent. Kommerskollegium yttrade sig för någon tid sedan om dessa rederilån, att de voro synnerligen ägnade att utveckla sjöfarten och att staten på dem icke gjort någon förlust utan en. om också obetydlig, räntevinst. Detta kan man icke säga om en del andra lån, som utlämnats av staten, t. ex. till de enskilda järnvägarne. I fråga om dessa gör staten i vissa fall både ränte- och kapitalförlust för varje år.

Herr Andersson i Råstock och herr Palmstierna hava talat om de höga frakterna och de dåliga resultaten av den skandinaviska fraktkonferensen, men jag tror, att om man studerar det aktstycke, som framlagts av konferensen, så skall man finna att mycket goda skäl anförts för det resultat till vilket den kommit. Om man försöker att sätta sig in i situationen, framgår ovedersägligen att sjöfarten haft och har att kämpa med en mängd ogynnsamma omständigheter, och detta gäller icke minst den svenska sjöfarten. Jag skulle kunna komplettera aktstycket i fråga med en mängd uppgifter särskilt rörande den svenska sjöfarten angående de svårigheter, denna varit underkastad.

Man talar om, att frakterna äro så och så höga och att man förtjänar så och så mycket på varje resa, och så multiplicerar man med 3 eller 4; men kanske icke ens den första resan är gjord, på vilken dessa höga frakter skulle intjänas.

Avbränningarna äro även betydliga. Så har t. ex. till krigsförsäkringskommissionen utgått omkring 4 miljoner kronor. Vidare har det blivit en betydlig ökning i hyrorna. Uppehållet i hamnarna är abnormt långt, 3 eller 4 gånger längre än under vanliga förhållanden. Resorna förlängas genom min- och uppbringningsfaran. Kort sagt, det finnes knappast någon situation till sjöss, som icke verkat ogynnsamt för sjöfarten och som alltså i sin mån åstadkommit stegring av frakterna.

Det har av herr Palmstierna framhållits, att man i Italien kunnat utöva ett visst tryck på redarna. Man säges där ha stipulerat maximitaxor för vissa sjöfrakter. Ja det är möjligt, att man lyckats bättre där än här på den grund att Italien lämnar stora subventioner åt sina rederier. Vi skola därjämte komma ihåg, att Italien icke har så stor kännning av kriget som vi. Det är Nordsjön, som är farlig för sjöfarten, medan Medelhavet är jämförelsevis fritt från de stora krigsriskerna.

Nu synes det mig egendomligt, att herr Palmstierna omnämnt en så relativt liten sjöfartsnation som Italien, då det gäller att få en fraktöverenskommelse till stånd. Varför icke gå till den största sjö-

Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika-Mexiko-
linjen.

(Forts.)

fartsnationen, till England. Där har varit ifrågasatt en maximitariff för fraktfarten, men för icke många dagar sedan omtalades det i tidningarna, att premiärministern i parlamentet måst medge, att det icke fanns stor möjlighet att få en överenskommelse till stånd, och att ett tryck på redarna skulle försämrå situationen i stället för att förbättra den. Nu är att komma ihåg, att England under normala förhållanden äger 40 procent av världstonnaget. Sedan nu den tyska, österrikiska och största delen av den ryska flottan är inestängd och då man därjämte borttager den del av den amerikanska flottan, som ombesörjer fraktfarten på insjöarna och som icke är obetydlig, skulle man kunna säga, att England disponerar ungefär 60 procent av det aktuella världstonnaget. Man borde tycka, att ett land, som äger huvudparten av det aktuella tonnaget, skulle kunna hava i sin hand att utfärda vissa bestämmelser för att reglera frakterna. Men när det misslyckats för denna nation, hur skulle då vi, som icke äga mer än 3 å 4 procent av världstonnaget kunna stipulera maximitariffer. Det förefaller omöjligt.

Vad vi behöva för att kunna hålla frakterna nere och för att hålla vår export och import i gång, är ökat tonnage. Det har visat sig, såsom även anförts av ett par talare, att vårt svenska tonnage är alldeles för litet till den trafik, som erfordras. Enligt statistik från Göteborgs hamn, omfattande tiden 1 oktober 1913—15 januari 1914, alltså 3 1/2 månader, jämfört med motsvarande tid för i år, visar det sig, att det norska tonnaget ökats från 34,000 ton till 179,000 ton. Man kan vara övertygad om, att våra vänner norrmännen icke gått till Göteborg för några särskilt favorabla frakter utan att de försökt utnyttja fraktmarknaden så mycket som möjligt.

Det har ifrågasatts, att staten själv skulle ingripa och driva rederinäring. För min del tror jag, att redarna icke skulle ha något emot, om staten här gjorde ett försök. Om staten skaffade fartyg, byggda på svenska varv, och satte dem i fraktfart. Då skulle man kunna få till stånd en jämförelse, en jämförelse som redarna antagligen icke behövde frukta. Men skall staten försöka sig på detta, så bör staten också betala de avgifter, som påvila rederinäringen och icke försöka att komma ifrån det på billigare sätt, än den privata näringen.

Herr Andersson i Råstock: Blott ett par ord.

Jag skall be att få konstatera, att fraktkonferensen har försökt leta fram alla möjliga små detaljer, som kunde giva rätt att säga, att de hava medverkat till en förhöjning av fraktpreisen. Man talar exempelvis under punkt 7 i det referat, som jag här har i min hand, om »den förhöjning av hyrorna till befäl och besättning, som efter krigsutbrottet måst betalas, samt kostnaderna för personalens försäkring mot krigsfaran. Ökning i utgifterna i dessa avseenden kan uppgå till 50 å 75 procent av kostnaden före kriget.»

Man uttrycker sig försiktigt för att kunna taga så höga siffror som möjligt och imponera därmed. Sedan plockar man ihop sådana småsaker, som återfinnas i punkt 8, där man säger: »Utöver vad ovan

nämnts förekommer givetvis på flera andra områden betydliga öknin-
ningar av utgifterna, och i sådant avseende kan exempelvis nämnas
ökningen av lotsutgifter samt för kosthåll och övertidsarbete.»

Ang. understöd
åt aktiebolaget
Svenska Ame-
rika—Mexiko-
linjen.
(Forts.)

Man har sålunda varit synnerligen noga med att plocka fram
allt som kunde vara till fördel för redarenäringen, då man skulle
lägga fram resultatet, men man har varit synnerligen aktsam, då det
gällt att välja uttryck. Man har skrivit »kan» och »torde» o. s. v.
överallt. Man har icke vågat, synes det mig, göra några direkta på-
ståenden. Man har gått så långt, att man på ett ställe säger: »Kon-
ferensen är dock böjd för att tro, att fraktsatsernas inverkan på pris-
bildningen för dessa varor ingalunda är så stor, som att döma av dis-
kussionen i pressen allmänt antages.» Där »tror» man till och med
bara. Man aktar sig visligen att gå in på fakta. Jag tycker, att
man borde hava kunnat säga ifrån litet klarare, så att allmänheten
fått någon ledning vid bedömandet av frågan.

Sedan skall jag be att få läsa upp slutet av det av herr stats-
rådet citerade referatet av konferensens betänkande, om jag så får
kalla det. Det heter i fortsättningen efter de satser, som herr stats-
rådet läste upp: »Att få detta allmänt genomfört bjuder i ögonen
fallande svårigheter, men trots dessa bör dock försök göras att på
denna väg uppnå något resultat. Konferensen riktar i sådant ända-
mål en vädjan till de tre ländernas redareföreningar att till närmare
behandling bland sina medlemmar upptaga denna fråga.»

Och så till sist själva slutorden. Då icke någon annan läst upp
dem, anser jag mig hava en viss rätt att göra det. »En förutsättning
för att nå det önskade målet är dock, att de fraktsökande i Skandina-
vien vid avgivandet av fraktanbud hålla dessa inom nu gällande
fraktsatser och icke, vilket otvivelaktigt i viss utsträckning skett,
uppdryva frakterna genom inbördes konkurrens om tonnaget.»

Vad är detta annat än ett försök att rent ut säga, att det egent-
ligen är befraktarna som vållat, att man fått så pass bra betalt för
vad man åtagit sig? Det är ett försök att komma ifrån saken genom
att säga: Hade icke ni överbjudit varandra, så hade vi varit mycket
hyggeligare. Jag kan icke finna någon särskild beviskraft i ett sådant
påstående.

Jag har blott tillåtit mig att citera detta för att belysa, att det
över allt i detta utlåtande är gott om påståenden och förmodanden,
men det saknas tämligen fullständigt alla bevis för vad man vill
komma till.

Vad slutligen beträffar frågan om statssubvention eller icke,
skall jag be att få säga, att det visat sig ganska fördelaktigt för de
rederier, som kommit i åtnjutande av subvention. Jag tror icke, att
man vågar påstå motsatsen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 47—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. tullverket.

Efter det *punkten 52*, angående tullverket, nu föredragits, yttrade

Herr L e m k e: Herr talman! I denna punkt anhåller jag att få göra en hemställan.

På sätt framgår av statsverkspropositionen i föreliggande huvudtitel på sidan 110, har från packhusinspektionen i Malmö gjorts framställning om att denna inspektions båda chefer, överinspektören och överkontrollören, måtte med avseende på tillämpningen av de löneklasser, som för dylika tjänster äro gällande, bliva likställda med sina kollegor vid packhusinspektionen i Göteborg. För denna framställning har framförts så vägande skäl, att generaltullstyrelsen ansett sig böra på det kraftigaste förorda densamma.

Emellertid har departementschefen med hänsyn till de rådande extraordinära förhållandena, såsom det heter, ansett sig icke kunna biträda den nu gjorda framställningen. Detta departementschefens skäl får man naturligtvis respektera. Det framföres i dessa tider på skilda områden i många likartade fall, och man får naturligtvis respektera det, ehuru det här gäller ett i förhållande till tullstatens slutsumma på nära 7 miljoner kronor så ofantligt ringa belopp som 2,000 kronor.

Emellertid bör särskilt observeras, att just av samma skäl, som departementschefen anför, den här ifrågavarande begäran är den enda bland alla dem, som framförts, vilken generaltullstyrelsen ansett sig kunna förorda, och detta på grund av den billighet och den rättvisa, som anses hava legat till grund för den gjorda begäran. Det ligger nämligen bakom denna begäran en statistik, som visar på ett ofantligt ökat arbete och ansvar för en mångdubblad uppbörd. Jag skall icke trötta kammaren med att ingå på siffrorna utan skall allenast anhålla att få till protokollet antecknad en vördsam anhållan, att vid uppgörandet av nästa stat för tullverket, ifall vi då befinna oss i mindre prekära förhållanden i ekonomiskt avseende än nu, herr statsrådet måtte behjerta denna tullpackhusinspektionens i Malmö av generaltullstyrelsen tillstyrkta hemställan.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 53 och 54.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—59.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Efter härpå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för tillverkare av frukt- och bärsaft m. m. att å varans etikett och omslag angiva tillverkarens namn och varans ingredienser, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 4.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av herrar Henriksons och Elissons motion, nr 91, samt herr Molins i Dombäcksmark m. fl. motion, nr 169, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt till en fri resa till och från hemorten för till tjänstgöring inkallade värnpliktige och landstormsmän, föredrogs härpå; och yttrade därvid

Herr Bäckström: Herr talman! Som det, sedan föreliggande utskottsutlåtande uppsattes och justerades, uppstått tvivel om möjligheten att, på sätt i punkt 1 av slutyrkandet hemställts, vinna det avsedda syftet med motionärernas önsknings och utskottets utlåtande i denna del, anhåller jag att få yrka, att ärendet måtte till utskottet återremitteras för ytterligare utarbetning.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att återförvisa ifrågasatt ärende till utskottet för ny behandling.

§ 5.

Slutligen föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående minskning i kostnaderna för expeditiöslösen vid lagfart å fång till fast egendom; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 6.

Herr E. A. Nilson i Örebro avlämnade en av honom m. fl. under tecknad motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 24,

med förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av §§ 10 och 21 i lasarettstadgan den 18 oktober 1901.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 201, blev på begäran bordlagd.

§ 7.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens andra kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 26 februari 1915.

S. D. Beslöto herrar deputerade, att det förordnande att under kanslisten N. J. Bagges bortovaro i och för tjänstgöring till rikets försvar vara kanslist hos kammaren, som den 17 januari meddelats juris studeranden J. H. Wallin, skulle upphöra i och med innevarande dag; och förordnades e. o. hovrättsnotarien *M. D. Hjertstrand* att bestrida en kanslistbefattning från och med nästkommande dag intill dess Bagge efter avslutad militär tjänstgöring inträdde i tjänstutövning hos kammaren.

som ovan

In fidem
Per Cronvall.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående utgifter för kapitalökning i avseende å de till civildepartementet hörande affärsdrivande verken;

bevillningsutskottets memorial, nr 7, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i gällande bestämmelser om skyldighet att lämna uppgifter till ledning vid taxering; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förläggning av statens lantbruksskolor till lämpliga kronoegendomar;

nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bestämmelser för lån ur torvlånefonden;

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ersättning åt torpare och lägenhetsinnehavare å kronopark för av älgar förorsakad skada;

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ersättning till mindre jordbrukare i skogsbygder för å dem tillhörig gröda av älgar förorsakad skada;

nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående avsöndringsinnehavares befriande från avgäld;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa kronan tillhöriga områden till Malmbergets municipalsamhälle;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Thore	under 5 dagar fr. o. m. den 28 febr.,			
» Jönsson i Boa	» 6	»	»	1 mars,
» Åkerlindh	» 4	»	»	1 »
» Andersson i Skivarp	» 7	»	»	2 »
» Pettersson i Södertälje	» 4	»	»	3 »
» Jespersen	» 6	»	»	1 »
» Öberg	» 10	»	»	3 »
» Widlund	» 2	»	»	28 febr.,
» Ekman	» 2	»	»	1 mars,
» Sigfrid	» 4	»	»	1 »
» Osberg	» 6	»	»	1 »
» Helger	» 3	»	»	1 »
» Johansson i Trollhättan	» 6	»	»	1 »
» Eurén	» 3	»	»	28 febr.,
» Karlsson i Mo	» 4	»	»	1 mars,
» Thorsson	» 3	»	»	1 » och
» Liljedahl	»	den 3 mars.		

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12 på natten.

In fidem
Per Cronvall.